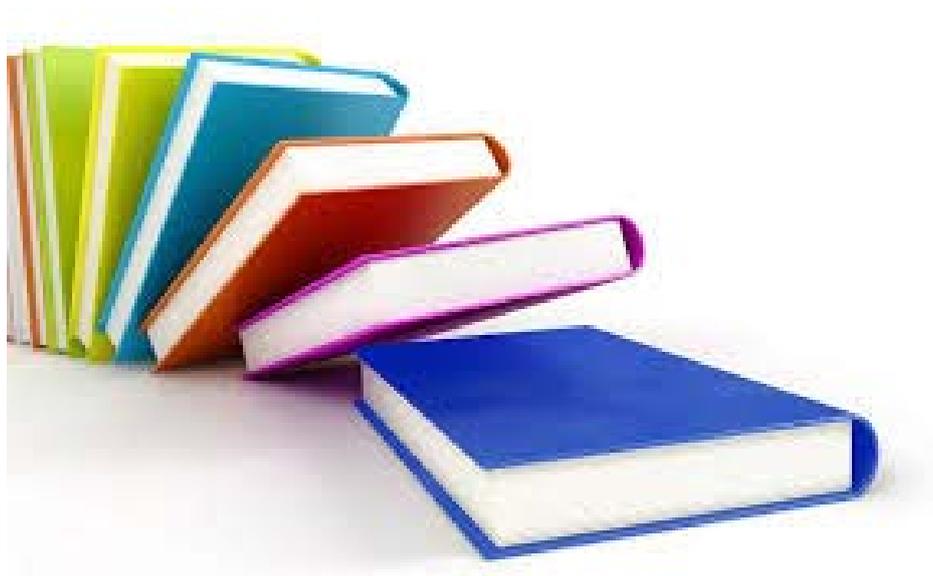
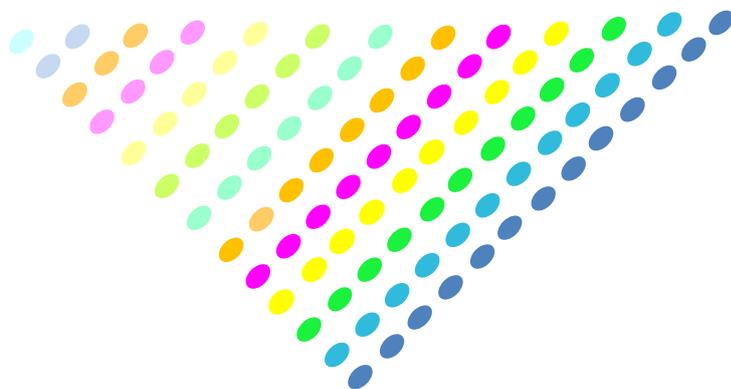

**P
R
O
G
R
A
M
A
S**

Optativas

2025-2026

Índice Optativas

Asignadas a 3º curso – 1ºcuadrimestre

Páx

-
- **Traballo Social con Menores..... 4**
 - **Traballo Social e Adicións13**
 - **Traballo Social con Persoas con Discapacidade.....21**

Asignadas a 3º curso – 2ºcuadrimestre

Páx

-
- **Traballo Social e Xénero.....30**
 - **Traballo Social no Ámbito da Saúde Mental.....39**
 - **Traballo Social con Maiores.....48**
 - **Traballo Social e Inclusión Social.....56**

Asignadas a 4º curso – 1ºcuadrimestre

Páx

-
- **Mediación e Xestión do Conflito en TS.....66**
 - **TS, Procesos Migratorios e Diversidade Cultural.....73**
 - **Traballo Social no ámbito da Iniciativa Social.....82**
 - **Tecnoloxías da Inform. e a Comunicación en SSSS.....91**

Optativas asignadas a 3º curso

1º cuatrimestre

O alumnado de 4º pode matricularse nas materias optativas asignadas a 3º

A asignación a un curso concreto repercute únicamente na elaboración dos horarios dese curso

Grao en Traballo Social

Traballo Social con Menores

2025/2026

Docente: Mª Elena Puñal Romarís

Información

Créditos ECTS

Créditos ECTS: 6

Horas ECTS Criterios/Memorias

Traballo do Alumno/a ECTS: 99

Horas de Titorías: 3

Clase Expositiva: 24

Clase Interactiva: 24

Total: 150

Linguas de uso

Castelán, Galego

Tipo:

Materia Ordinaria Grao RD 1393/2007 - 822/2021

Departamentos:

[Campus Norte](#)

Áreas:

Escola Universitaria de Traballo Social

Centro

[Escola Universitaria de Traballo Social](#)

Convocatoria:

Primeiro semestre

Docencia:

Con docencia

Matrícula:

Matriculable

Programa

Obxectivos da materia

- Coñecer o marco normativo, estrutura e funcionamento da atención social aos menores en situación de protección e conflito social.
- Coñecer os principais métodos e técnicas para interactuar con menores para promover cambios, desenvolvementos e mellorar as súas oportunidades vitais.
- Coñecer e ser capaz de aplicar os métodos específicos para intervir con menores.
- Ser capaz de aplicar os métodos de valoración das necesidades e as opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención.
- Ser capaz de promover redes sociais para facer fronte ás necesidades.
- Ser capaz de identificar os comportamentos de risco.
- Ser capaz de detectar e afrontar situacións de crise no medio familiar, valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados.
- Coñecer e ser capaz de xestionar e avaliar as políticas e os recursos sociais existentes a nivel territorial no ámbito de menores.
- Ser capaz de deseñar e implementar proxectos de intervención desde o Traballo Social con menores.

Contido

- I.- Notas históricas da atención ao menor e marco conceptual
- II.- Encadre institucional e política social da atención a menores.
- III.- Marco xurídico regulador
- IV.- Atención aos menores en situación de desprotección
- V.- Menores en situación de conflito social
- VI.- A figura profesional do/a traballador/a social na intervención con menores
- VII.- Recursos sociais no ámbito de menores

Bibliografía básica e complementaria

BIBLIOGRAFIA BÁSICA:

Brodzinsky, D.M., Schechter, M. e Marantz, R. (2011). *Soy adoptado: La vivencia de la adopción a lo largo de la vida*. Grupo 5.

- Casas, C. (2016). El problema. Las tres "A's": Adopción, Adolescencia y Apego. La solución: intervenciones sistémicas. *Mosaico*, 64, 44-53.
- Cerviño, N. (2016). Familias con hijos adoptados: Problemas y soluciones. Los niños del "Adopción boom" se hacen mayores. Nuevas familias, nuevos retos. *Mosaico*, 64, 63-72.
- Czalbowski, S. (Coord.). (2015). *Detrás de la pared: Una mirada multidisciplinar acerca de los niños, niñas y adolescentes expuestos a la violencia de género*. Desclée de Brouwer.
- Dolan, P. e Brady, B. (2015). *Mentoría de menores y jóvenes: Guía práctica*. Narcea.
- Fernández Baturell, L. (2013). *Intervención con familias y atención a menores en riesgo social*. McGraw-Hill.
- Martín, J. (2005). *La intervención ante el maltrato infantil: Una revisión del sistema de protección*. Pirámide.
- Martín, J. (2009). *Protección de menores: Una institución en crisis*. Pirámide.
- Martín Hernández, J. (2019). *Ideología y maltrato infantil*. Herder.
- Navarro, J.J. e Mestre, M. V. (2015). *El marco global de atención al menor*. Tirant lo Blanch.
- Sánchez, J., Ridaura M. J. e Arias, C. (2010). *Manual de intervención para familias y menores con conductas de maltrato*. Tirant lo Blanch.
- Soriano, A. (2001). *Hablamos de maltrato infantil*. San Pablo.

BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTARIA:

- Consejo General del Trabajo Social. (2010). Intervención Social con Infancia y Familia. *Revista de Servicios Sociales y Política Social*, 90.
- Consejo General del Trabajo Social. (2015). Intervención Social con Infancia y Adolescencia. *Revista de Servicios Sociales y Política Social*, 107.
- Dirección Xeral de Familia. (2002). *Guía para a detección do maltrato infantil*. Xunta de Galicia.
- Escudero, V. (2011). *Impacto de la violencia de género sobre niños, niñas y adolescentes. Guía de intervención*.
http://www.meniños.org/violencia_de_gener.pdf
- Escudero, V. (2011). *Adolescentes y familias en conflicto. Terapia familiar centrada en la alianza terapéutica: Manual de tratamiento*.
<http://www.meniños.org/manual.pdf>
- Fernández Millán, J.M., Hamido, A. e Fernández Navas, M. (2011). *Educación social y atención a la infancia*. Ediciones Pirámide.
- Galli, J. e Viero, F. (2001). *El fracaso de la adopción. Prevención y reparación*. LDM Ediciones.

Gálligo, F. (2009). *SOS...Mi chico me pega pero yo le quiero: Cómo ayudar a una chica joven que sufre malos tratos en su pareja*.

Ediciones Pirámide.

García Alba, J. (Coord.). (2005). *La adopción: situación y desafíos de futuro*. Editorial CCS.

García Dieguez, N. e Noguerol, V. (2007). *Infancia maltratada: Manual de intervención*. Eos.

Isa, F. A. (2009). *Acogimiento familiar y adopción. Un aporte interdisciplinario en materia de infancia*. Espacio Editorial.

Lázaro, I. E. e Molinero, E. (Coords.). (2009). *Adolescencia violencia escolar y bandas juveniles ¿Qué aporta el derecho?* Tecnos.

Musito, G., Estévez, E e Jiménez, T. I. (2010). *Funcionamiento familiar, convivencia y ajuste en hijos adolescentes*. Ediciones Cinca.

Segura, M. (2007). *Jóvenes y adultos con problemas de conduct: Desarrollo de competencias sociales*. Narcea.

Competencias

No Plan de Estudos do Título de Grao en Traballo Social indícase que ás competencias as que contribúe esta asignatura son as seguintes:

Competencias xenéricas:

- Poseer e comprender os coñecementos que definen ao Traballo Social como disciplina científica, incluíndo as súas teorías, métodos e ámbitos de aplicación, a un nivel que se apoia nas publicacións máis avanzadas e inclúe algúns dos aspectos máis relevantes que están na vangarda do coñecemento neste campo.

- Saber aplicar eses coñecementos na súa actividade profesional e saber elaborar e defender argumentos sobre as cuestións que atinxen ao Traballo Social, facendo uso dos seus coñecementos sobre a realidade social, as teorías, os modelos e os métodos científicos propios.

Competencias específicas:

- Ter a capacidade para traballar e valorar de maneira conxunta con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as súas necesidades e circunstancias, promovendo o cambio, a resolución de problemas nas relacións humanas e o fortalecemento e a liberdade da sociedade para incrementar o benestar e a cohesión.

- Establecer relacións profesionais co obxecto de identificar a forma máis axeitada de intervención.

- Coñecer estratexias para intervir con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fudamentadas acerca das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos.
- Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención.
- Ter capacidade para planificar, implementar, revisar e avaliar a práctica do Traballo Social con persoas, familias, grupos, organizacións, comunidades e con outros profesionais, para a promoción do cambio e a resolución de problemas nas relacións humanas.
- Saber responder a situacións de crises valorando a urxencia das situacións, planificando y desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados.
- Adquirir habilidades para interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promocionar o desenvolvendo dos membros e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen ao obxecto de preparar a finalización da intervención.
- Saber identificar e traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran dito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos.

Competencias transversais:

- Capacidade de análise y síntese
- Capacidade de comunicación oral e escrita
- Capacidade de traballo en equipo
- Capacidade para as relacións interpersoais
- Capacidade de razoamento crítico
- Capacidade de compromiso ético
- Capacidade de aprendizaxe autónomo
- Capacidade de motivación pola calidade

Metodoloxía da ensinanza

A metodoloxía utilizada combina a docencia de clases expositivas, interactivas, tutoría en grupo reducido e o traballo persoal.

Preténdese que o estudiantado, individual ou grupalmente, desenvolva actividades de participación activa: discusión de casos; traballo con textos ou datos; aplicación de técnicas, destrezas e habilidades a supostos prácticos, etc.

Como aula virtual, para o desenvolvemento da docencia emprégase a web propia do centro, na que cada materia ten o seu espacio propio, ao que o estudiantado accede con chave. Poden empregarse tamén, outras ferramentas da web da USC.

Sistema de avaliación

A avaliación da materia realízase, nas dúas oportunidades, mediante a avaliación continua formativa combinada con probas finais. A porcentaxe da avaliación continua na calificación final é do 40% (4 pts.), polo que o peso da proba final é do 60% (6 pts.)

Realizarase un exame eliminatorio de toda a materia. Se se supera o exame eliminatorio e o/a estudante quere presentarse na convocatoria oficial para subir a nota, terá que facer un exame específico para isto, no que entra o mesmo contido pero as preguntas son diferentes.

Contido e puntuación das actividades de avaliación continua:

- Por asistencia a clases: 1,5 pts.
- Por tarefas prácticas: 2,5 pts.

Puntuacións polas tarefas prácticas:

Exercicio individual de análise de película e artigos sobre a mesma: máximo 0,5 pts.

Participación en debates: 0,4 pts.

Exercicios de análise de noticias de prensa: máximo 0,6 pts.

Exercicio grupal de elaboración dun expediente: Ficha social, Historia Social e un Informe Social: máximo 1 pto.

Na Guía da Materia que se entrega ao comezo das clases, especificase o desenvolvemento da docencia e as indicacións relativas ás tarefas de avaliación continua.

No suposto no que non se asista ás clases expositivas, nas que explican contidos que se poñen en práctica nas clases interactivas, e non se teñan xustificadas as faltas de asistencia, a actividade grupal que se desenvolva na clase interactiva realizarase individualmente.

No caso de non asistir ás clases nas que se realizan tarefas puntuables, e se teñan xustificadas as faltas de asistencia, poden compensarse estas tarefas coa elaboración de traballos e exercicios que lle sexan encomendados pola profesora. Unha vez se teña confirmación da xustificación das faltas de asistencia, o/a estudante ten que poñerse en contacto coa profesora para o encargo da tarefa compensatoria no caso de que proceda a realización dunha actividade puntuable. Ao efecto, unha vez publicada a resolución na que conste a xustificación da/s falta/s de asistencia, o estudantado ten un prazo de 5 días hábiles, para solicitar á profesora a tarefa para compensar a puntuación correspondente (malenas@euts.es).

A puntuación obtida nas actividades de avaliación continua poderase conservar en cursos posteriores non sendo que algunhas destas actividades sexa eliminada e/ou sexa incorporada algunha nova; neste caso deberá realizarse para poder obter a puntuación correspondente. Por outra parte, se cambia a valoración de cada unha das actividades, a puntuación obtida no seu momento, modificarase pola equivalente actual. O/a estudante que non supere a materia, e desexe conservar a puntuación obtida no curso anterior debe comunicalo a través dun correo electrónico dirixido á profesora da materia (malenas@euts.es).

O prazo e os motivos polos que se poden xustificar as faltas de asistencia son os establecidos no Regulamento de asistencia a clase nas ensinanzas oficiais de grao e master da USC (Acordo do Consello de Goberno da USC do 25 de novembro de 2024).

DISPENSA DE ASISTENCIA

O estudantado que xustifique a imposibilidade de asistir ás clases e teña concedida a dispensa de asistencia, poderá compensar as faltas coa realización de exercicios e traballos

de análise de textos seleccionados que deberá entregar por escrito (ver tarefas por dispensa de asistencia na web da materia).

O estudantado que ten concedida a dispensa de asistencia, ten que poñerse en contacto coa profesora, preferentemente por correo electrónico, nun prazo non superior á 5 días hábiles desde a data de publicación da resolución na que se reconece dita concesión.

PLAXIO E USO INDEBIDO DAS TECNOLOXÍAS

Para os casos de realización fraudulenta de exercicios ou probas será de aplicación o recollido na Normativa de avaliación do rendemento académico dos estudantes e de revisión de cualificacións

Tempo de estudo e traballo persoal

- Estudio autónomo individual ou en grupo: 50 horas
- Exercicios: 15 horas
- Lectura de textos: 10 horas
- Elaboración de traballos, visualización de material: 20 horas
- Preparacións de exposicións e debates: 4 horas

TOTAL: 99 horas

Recomendacións para o estudo da materia

A participación nas clases é fundamental para a integración dos coñecementos teóricos e prácticos, e para posicionar ao estudantado en contextos profesionais.

Recoméndase, durante o desenvolvemento temporal da materia, manter un contacto periódico coa profesora encargada para a clarificación e a orientación bibliográfica precisa para poder afondar nas parcelas de maior interese.

Observacións

Respecto á bibliografía recoméndase tamén consultar a que se presenta na Guía da materia, posto que é mais completa que a que se inclúe neste programa pola limitación de

espazo.

Grao en Traballo Social

Traballo Social e Adiccións

2025/2026

Docente: Ana Isabel Souto Gómez

Información

Créditos ECTS

Créditos ECTS: 6

Horas ECTS Criterios/Memorias

Traballo do Alumno/a ECTS: 99

Horas de Titorías: 3

Clase Expositiva: 24

Clase Interactiva: 24

Total: 150

Linguas de uso

Castelán, Galego

Tipo:

Materia Ordinaria Grao RD 1393/2007 - 822/2021

Departamentos:

[Campus Norte](#)

Áreas:

Escola Universitaria de Traballo Social

Centro

[Escola Universitaria de Traballo Social](#)

Convocatoria:

Primeiro semestre

Docencia:

Con docencia

Matrícula:

Matriculable

Programa

Obxectivos da materia

- Coñecer o marco normativo de referencia da atención social ás persoas con adiccións.
- Ser capaz de identificar e valorar as necesidades sociais relacionadas cos problemas de adiccións e a súa repercusión na vida das persoas afectadas, amais das estratexias de atención e apoio pertinentes en cada situación.
- Coñecer os programas de tratamento para drogodependientes e saber identificar cada un coas súas características para poder aplicarlos en cada momento.
- Ser capaz de recoñecer as características dos problemas de saúde en relación ás adiccións que dan lugar a necesidades de atención e apoios sociais.
- Coñecer e ser capaz de analizar os factores de risco e protección no campo das adiccións e aplicar de forma axeitada a cada situación o recurso máis oportuno.
- Coñecer e ser capaz de avaliar as políticas e os recursos sociais existentes a nivel territorial no campo das adiccións.
- Ser capaz de diseñar e implementar proxectos de intervención dende o Traballo Social coas persoas con adiccións.
- Ser capaz de aplicar métodos, modelos e técnicas do Traballo Social na intervención coas persoas con adiccións.

Contido

1. As adiccións non relacionadas con substancias.
2. As adiccións a substancias.
3. A intervención social das traballadoras e traballadores sociais en adiccións.
4. Ferramentas utilizadas na intervención profesional das adiccións.
5. Rede de atención nas adiccións.

Bibliografía básica e complementaria

BIBLIOGRAFÍA BÁSICA

Apud, I. e Romaní, O. (2016). La encrucijada de la adicción. Distintos modelos en el estudio de la drogodependencia. *Health and Addiction*, 16(2), 115-125.

Becoña, E. (2002). *Bases científicas de la prevención de las drogodependencias*. Ministerio del Interior.

Consellería de Sanidade. (s.d.). *Plan de Trastornos Adictivos de Galicia*.

http://xuventude.xunta.es/uploads/docs/Observatorio/Plan_de_trastornos_...

Delegación del Gobierno para el Plan Nacional sobre Drogas. (2017). *Estrategia Nacional sobre Adicciones 2017-2024*.

http://www.pnsd.mscbs.gob.es/pnsd/estrategiaNacional/docs/180209_ESTRA
Dirección Xeral de Asistencia Sanitaria do Servizo Galego de

Saúde. (2020). *Memoria asistencial. Plan de Salud Mental de Galicia Post Covid19 Periodo 2020-2024* .

https://www.sergas.es/Asistencia-sanitaria/Documents/1204/CASTELLANO_ME...

Graña, J., Muñoz, J. e Navas, E. (2007). *Características psicopatológicas motivacionales y de personalidad en drogodependientes en tratamiento de la Comunidad de Madrid*.

Agencia Antidroga Comunidad de Madrid.

Instituto de Adicciones de la Ciudad de Madrid. (2012).

Protocolo de Intervención desde el Trabajo Social en los Centros de Atención a las drogodependencias del Instituto de Adicciones.

<http://www.pnsd.mscbs.gob.es/pnsd/buenasPracticas/protocolos/pdf/Protoc...>

López, M.F e Arrojo, M. (2012). *O circuito de asistencia sanitaria aos trastornos adictivos en Galicia*. Xunta de Galicia.

Losada, M. J., Márquez, P. e Sebastián, P. (1995).

Aproximación a las funciones de los trabajadores sociales en los centros de atención a las drogodependencias. *Cuadernos de Trabajo Social*, 8, 123-139.

Ruiz, M.C. (2018). *Actualización en drogodependencias. Análisis histórico, social y sanitario*. Formación Alcalá.

Sánchez, L. (2008). *Guía informativa: género y drogas. Plan de atención integral a la salud de la mujer en Galicia*. Xunta de Galicia, Servizo Galego de Saúde.

Xunta de Galicia. (2001). *Plan de Galicia sobre Drogas*.

Organización y funcionamiento de la Red Asistencial.

<https://www.sergas.es/gal/Publicaciones/Docs/Drogodependencias/PDF3-35...>

World Health Organization. (1994). *Glosario de términos de alcohol y drogas*. Ministerio de Sanidad y Consumo de España.

BIBLIOGRAFÍA COMPLEMENTARIA

Alvear, de la, M.I., Herrera, J., Iglesias, L., Márquez, J. e Paredes, C. (1984). Trabajo social a la luz del enfoque sistémico. *Revista de Trabajo Social*, 4(3), 46-53.

American Psychiatric Association. (2018). *DSM-5 Manual Diagnóstico y Estadístico de los Trastornos Mentales*. Editorial Médica Panamericana.

Arias, F., Castillo, C., Fernández, J.J., Roncero, C., Rovira, M.A. e Secades, R. (2008). *Guías Clínicas Socidrogalcohol basadas en la evidencia científica opiáceos*. Socidrogalcohol.

Castilla, P. (2016). La prevención de recaídas en drogodependencias desde el Modelo de Marlatt. Aportaciones desde el Trabajo Social. *Trabajo Social Hoy*, 24(77), 109-133.

Decreto 389/1994, do 15 de decembro, polo que se regula a saúde mental en Galicia. (1995). *Diario Oficial de Galicia*, 1, , 2 de enero.

<https://extranet.sergas.es/nrmtv/docs/gal/NormativaConvenios/NormativaS...>

Competencias

COMPETENCIAS XENÉRICAS:

- Posuír e comprender os coñecementos que definen ao Traballo Social como disciplina científica, incluíndo as súas teorías, métodos e ámbitos de aplicación, a un nivel que se apoia nas publicacións máis avanzadas e inclúe algúns dos aspectos máis relevantes que están na vanguardia do coñecemento neste campo.

- Saber aplicar eses coñecementos na súa actividade profesional e saber elaborar e defender argumentos sobre as cuestións que incumben ao Traballo Social, facendo uso dos seus coñecementos sobre a realidade social, as teorías, os modelos e os métodos científicos propios.

COMPETENCIAS ESPECÍFICAS:

- Establecer relacións profesionais ao obxecto de identificar a forma máis adecuada de intervención con persoas con conductas aditivas.

- Coñecer estratexias para intervir con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas acerca das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos.

- Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención.

- Saber responder a situacións de crises valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados.

- Adquirir habilidades para interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promocionar o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen ao obxecto de preparar a finalización da intervención.

- Saber identificar e traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e evaluando as situacións e circunstancias que configuran devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos.

COMPETENCIAS TRANSVERSAIS:

- Capacidade de análise e síntese.

- Capacidade de comunicación oral e escrita.
- Capacidade de traballo en equipo.
- Capacidade para as relacións interpersonais.
- Capacidade de razoamento crítico.
- Capacidade de aprendizaxe autónoma.
- Capacidade de motivación pola calidade.

Metodoloxía da ensinanza

Preténdese co estudantado, individual ou de forma grupal, desenvolva actividades de participación activa como: discusión de casos, traballo con textos ou datos, aplicación de instrumentos e técnicas, administración en práctica de habilidades e destrezas nos supostos prácticos entre outras funcións.

A docencia nas clases expositivas terá a finalidade de explicar os fundamentos básicos dos contidos, co obxecto de instruír ao estudantado na adquisición de destrezas, habilidades e ferramentas para achegar á práctica de rigor e calidade. Nestas clases o estudantado tamén realizará actividades prácticas.

A docencia nas clases interactivas estará destinada a darlle protagonismo ao desenvolvemento das actividades propostas para o estudantado, as cales poderán ser realizadas de forma individual e/ou grupal. Para a execución das devanditas actividades será necesario que o estudantado participe activamente. A aprendizaxe estará centrado nas prácticas reflexivas co obxectivo de conseguir as destrezas necesarias para comprender a práctica e a toma de decisións.

As titorías da materia terán como finalidade a información, orientación e asesoramento ao estudantado para a adquisición de habilidades e destrezas co obxectivo de formular un pensamento crítico.

As titorías de grupo reducido estarán dedicadas a fomentar o traballo autónomo, para iso analizarase e supervisarse o traballo nas tarefas encomendadas pola profesora.

Ao longo desta materia, o estudantado debe ademais de lograr o desenvolvemento de competencias e aptitudes para a análise das adicións desde o punto de vista do Traballo Social, producir reflexións únicas, facilitando poder levar a cabo un traballo en equipo e/ou individual onde as súas decisións deberán estar xustificadas polos conceptos centrais da materia.

Como aula virtual, para o desenvolvemento da docencia

empregase a web propia do centro, na que cada materia ten o seu espazo propio, ao cal o estudiantado accede con clave.

Sistema de avaliación

A avaliación da materia realizarase tendo en conta os exames e a avaliación continua, desagregándose da seguinte forma:

1. A avaliación mediante exames e/ou probas escritas: 60%.
2. Unha puntuación máxima de avaliación continua de: 40%

No contido da avaliación continua puntuaranse tarefas prácticas que levarán a cabo tanto nas clases expositivas como nas clases interactivas. Na guía da materia que se entrega ao comenzo das clases, especifícase o desenvolvemento da docencia e as indicacións referentes ás tarefas de avaliación continua así como a puntuación de cada unha delas.

No caso que se realice un exame parcial ou varios exames parciais poderán presentarse tamén as persoas en modalidade de dispensa de asistencia. A cualificación final dos exames parciais será a media das notas dos exames, sempre que a cualificación mínima en cada un deles sexa Apta.

Será necesario que o estudiantado obteña nos exames e/ou nas probas escritas unha cualificación mínima de Apto/a para poder sumar a puntuación da avaliación continua.

Poderanse producir cambios no sistema de avaliación da materia cando así sexa acordado entre a profesora e o estudiantado, e sempre que supoña unha mellora da aprendizaxe.

Referente ao sistema de control de asistencia será o establecido polo centro. O prazo e os motivos polos que se poden xustificar as faltas de asistencia son os establecidos no Regulamento de asistencia a clase nas ensinanzas oficiais de grao e master da USC (Acordo do Consello de Goberno da USC do 25 de novembro de 2024).

No caso de non asistir ás clases nas que se realizan tarefas puntuables, e téñanse xustificadas as faltas de asistencia, poden compensarse estas tarefas coa elaboración de traballos e exercicios que lle sexan encomendados pola profesora.

Unha vez téñase confirmación da xustificación das faltas de

asistencia, o ou a estudante ten que poñerse en contacto coa profesora ou o profesor para o encargo da tarefa compensatoria no caso de que proceda a realización dunha actividade puntuable. Para o efecto, unha vez publicada a acta na que conste a xustificación da/ s falta/ s de asistencia, o estudantado ten un prazo de 5 días hábiles máximo para contactar coa profesora (asouto@euts.es).

A puntuación obtida nas actividades de avaliación continua poderase conservar durante o seguinte curso, non sendo aplicable no caso de que algunhas destas actividades sexa eliminada e/ou incorporada algunha nova; neste caso deberase realizar para poder obter puntuación correspondente.

Por outra banda, se cambia a valoración de cada unha das actividades, a puntuación obtida no seu momento, modificarase pola equivalente actual. O estudantado que non supere a materia e desexe conservar a puntuación obtida no curso anterior debe comunicalo a través dun correo electrónico dirixido á profesora ou ao profesor da materia (asouto@euts.es).

DISPENSA DE ASISTENCIA

O estudantado que xustifique a imposibilidade de asistir ás clases, e teña concedida dispensa de asistencia, poderá compensar as faltas coa realización das tarefas, prácticos ou traballos establecidos polo/a docente da materia, nun prazo de 5 días hábiles, desde a data de publicación da acta na que se reconece dita concesión a través do correo electrónico (asouto@euts.es) (ver tarefas por dispensa de asistencia na web da materia da Escola Universitaria de Traballo Social).

Na Guía académica que se entrega ao comezo das clases, especificarase o contido e a puntuación correspondente a cada unha das tarefas, prácticos e traballos individuais e/ou grupais da avaliación continua.

PLAXIO E USO INDEBIDO DAS TECNOLOXÍAS

Nos supostos de realización fraudulenta de exercicios ou probas, aplicarase o disposto na Normativa sobre a avaliación do rendemento académico e revisión das cualificacións do estudantado.

Tempo de estudo e traballo persoal

- Estudo autónomo individual ou en grupo: 50 horas.
- Exercicios: 15 horas.

- Lectura de textos: 10 horas.
- Elaboración de traballos, visualización de material: 20 horas.
- Outras tarefas propostas: 4 horas.

Total: 99 horas.

Recomendacións para o estudo da materia

A participación activa é clave para a formulación dun pensamento crítico. O estudiantado deberá ter unha aprendizaxe autodirixida e continuada.

É recomendable que durante o desenvolvemento temporal da materia, manter un contacto periódico coa profesora encargada da materia, para a clarificación e a orientación bibliográfica.

Observacións

Respecto a a bibliografía recoméndase tamén consultar a que se presenta na Guía da materia, debido a que é máis completa que a que se inclúe no programa pola limitación do espazo.

Grao en Traballo Social

Traballo Social con Persoas con Discapacidade

2025/2026

Docente: Mª Purificación García Álvarez

Información

Créditos ECTS

Créditos ECTS: 6

Horas ECTS Criterios/Memorias

Traballo do Alumno/a ECTS: 99

Horas de Titorías: 3

Clase Expositiva: 24

Clase Interactiva: 24

Total: 150

Linguas de uso

Castelán, Galego

Tipo:

Materia Ordinaria Grao RD 1393/2007 - 822/2021

Departamentos:[Campus Norte](#)**Áreas:**

Escola Universitaria de Traballo Social

Centro[Escola Universitaria de Traballo Social](#)**Convocatoria:**

Primeiro semestre

Docencia:

Con docencia

Matrícula:

Matriculable

Programa

Obxectivos da materia

- Coñecer o marco normativo de referencia da atención social ás persoas con discapacidade.
- Adquirir os principios dirixidos a igualdade de oportunidades e accesibilidade universal das persoas con discapacidade e ser capaz de valorar as necesidades sociais derivadas das situacións de discapacidade e a súa repercusión na vida das persoas afectadas, e formular estratexias de atención e apoios pertinentes en cada situación.
- Ser capaz de recoñecer as características dos problemas asociados á discapacidade que dan lugar a necesidades de atención e apoios sociais.
- Coñecer e ser capaz de analizar os factores de risco e protección no campo das persoas con discapacidade.
- Coñecer e ser capaz de avaliar as políticas e os recursos sociais existentes a nivel territorial no sector da discapacidade.
- Ser capaz de deseñar e implementar proxectos de intervención desde o Traballo Social con persoas con discapacidade.
- Ser capaz de aplicar modelos e técnicas do Traballo Social na intervención con persoas con discapacidade

Contido

- I.- Aspectos introductorios e conceptuais
- II.- Clasificacións xerais da discapacidade
- III.- Necesidades sociais das persoas con discapacidade e factores contextuais
- IV.- Lexislacións actualizadas. Reformas procesais, civís e penais no ámbito das persoas con discapacidade
- V.- Entidades, Centros, Organizacións e Asociacións destinadas a atencións das persoas con discapacidade en Galicia
- VI.- Pensións, Prestacións, axudas e subvencións económicas
- VII.- Programas dirixidos as persoas con discapacidade
- VIII.- Autocuratela
- IX.- A persoa con discapacidade e a súa familia
- X.- Foro de vida independente e inserción laboral

Bibliografía básica e complementaria

Bibliografía básica:

- Alemán, C. e García, M. (2013). *Bienestar Social*. Tirant lo Blanch.
- Barton, L. (2008). *Superar las barreras de la discapacidad*. Morata.
- Basoco, J. L. (2003). Persona con discapacidad y sus necesidades: Mejora de la calidad de vida. *Siglo Cero*, 128, 5-17.
- Consellería de Traballo e Benestar. (2010). *Manual de Formación para Coidadores no contorno familiar*. Xunta de Galicia.
- Consellería de Traballo e Benestar. (2012). *Carta de servicios*. Xunta de Galicia.
- Consellería de Traballo e Benestar. (2012). *Guía informativa sobre protección xurídica e discapacidade*. Xunta de Galicia.
- Crespo, M. e López, J. (2010). *El estrés en cuidadores de mayores dependientes: Cuidarse para cuidar*. Pirámide
- FEAPS. (2020). *Guía de orientación para padres de personas con deficiencia mental*. FEAPS.
- FEAPS. (2006). *Síndromes y apoyos: Panorámica desde la ciencia y desde las asociaciones*. FEAPS.
- García Álvarez, P. (2011). *Transformación en las esferas de la vida de las cuidadoras/es familiares o de su entorno de personas en situación de dependencia con grado II y III en Galicia*. USC.
- IMSERSO. (2000). *Clasificación Internacional de Deficiencias, Discapacidades y Minusvalías*. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.
- IMSERSO. (2005). *Cuidado a la Dependencia e Inmigración*. Ministerio de Asuntos Sociales.

- IMSERSO. (2009). *Cuidados de las personas mayores y en situación de dependencia en los hogares españoles. Entorno familiar*. Ministerio de Asuntos Sociales.
- IMSERSO. (2011). *Modelo de Calidad de vida aplicado a la atención residencial de personas con necesidades complejas de apoyo*. Ministerio de Asuntos Sociales.
- Martínez-López, J.M. (Coord). (2020). *Protección social a las personas en situación de dependencia en España*. Pirámide.
- Rodríguez, P. e Vilá, A. (2014). *Modelos de atención integral y centrada en la persona. Teoría y práctica en ámbitos del envejecimiento y la discapacidad*. Tecnos.
- Rodríguez, P., Vilá, A. e Ramos-Feijoo, C. (2014). *La atención integral y centrada en la persona. Fundamentos y aplicaciones en el modelo de apoyos y cuidados*. Tecnos.
- Rolland, J. (2011). *Familia, enfermedad y discapacidad una propuesta desde la terapia sistémica*. Universidad de la Sabana.
- Rovina, B., Cuiyas, E. e Tresera, A. (2009). *Personas , dependencia, calidad de vida y nuevas tecnologías*. Hacer.
- Sierra, Z. (septiembre 2021).. *Reformas procesales, civiles y penales en el ámbito de la infancia, adolescencia y personas con discapacidad*. <https://mailchi.mp/vlex/jornada-online-reformas> procesales-civiles y penales en el ámbito de la infancia, adolescencia y personas con discapacidad.
- Verdugo, J. (2013). *Discapacidad e inclusión: Manual para la docencia*. Amarú Ediciones.
- Verdugo, M.A. e Schalock, R. (Coord). (2013). *Discapacidad e inclusión*. Amarú Ediciones.
- Verdugo, M.A. e Schalock, R. (2013). *El cambio en las organizaciones de discapacidad*. Alianza Editorial.

Competencias

Competencias Xerais:

- Posuir e comprender os coñecementos que definen o Traballo Social como disciplina científica, incluíndo as súas teorías, métodos e ámbitos de aplicación a un nivel que se apoia nas publicacións máis avanzadas e inclúe algúns dos aspectos máis relevantes que están na vangarda do coñecemento neste campo

Competencias Específicas:

- Establecer relacións profesionais ao obxecto de identificar a forma máis adecuada de intervención.

- Coñecer estratexias para intervir con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas acerca das súas necesidades, circunstancias, riscos referentes e recursos.
- Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia da intervención.
- Coñecer a realidade social, as teorías sociais así como teorías sobre a cultura e a diversidade cultural
- Saber responder a situacións de crises valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados.
- Adquirir habilidades para interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promocionar o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen ao obxecto de preparar a finalización da intervención.

Competencias Transversales:

- Capacidade de análise e síntese
- Capacidade de comunicación oral e escrita
- Capacidade de traballo en equipo
- Capacidade para as relacións interpersoais
- Capacidade de recoñecemento á diversidade e a multiculturalidade
- Capacidade de razoamento crítico
- Capacidade de compromiso ético
- Capacidade de aprendizaxe autónoma
- Capacidade de motivación pola calidade

Metodoloxía da ensinanza

A docencia expositiva ten asignadas sesións, distribuídas ao longo do cuatrimestre. A súa finalidade é a explicación dos aspectos básicos de cada tema establecido no programa, proporcionando a información necesaria que permita ao estudantado a aprendizaxe autónoma.

A docencia interactiva ten 9 sesións de dúas horas, distribuídas no cuadrimestre, e pretende que o estudante, individual ou grupalmente, desenvolva actividades de participación activa: discusión de casos, traballo con textos ou datos, aplicación de técnicas, destrezas e habilidades a supostos prácticos, etc.

A través das titorías asesorarase ao estudantado para o desenvolvemento das actividades propostas de realización autónoma polo/a estudante, que supón un proceso de autoaprendizaxe.

Como aula virtual, para o desenvolvemento da docencia emprégase a web propia do centro, na que cada materia ten o seu espacio propio, á cal o estudante accede con chave.

A docencia tanto expositiva como a interactiva impartirase presencialmente.

O seguimento realizarase a través da lista de participación nas prácticas, tarefas e traballos individuais e/ou en grupo, establecidos na Guía da materia.

As titorías en grupos reducidos, realizaranse presencialmente.

Sistema de avaliación

A avaliación da materia realizase mediante a avaliación continua combinada con proba final, que é complementaria nas dúas oportunidades.

A proba final terá un peso do 70% sobre a cualificación global, polo que o peso da avaliación continua é do 30%, que será de 1,5 puntos para traballos individuais de 1,5 para traballos grupais.

É necesario acadar unha puntuación mínima de 4 (dun total de 7) na proba final para poder engadir a puntuación da avaliación continua. A materia aprobarase cando se chegue a un 5. Para ir ao exame, é necesario presentar con anterioridade ao exame, o traballo individual que se estableza.

Na Guía académica especificarase o contido e a puntuación correspondente a cada unha das tarefas, prácticas e traballos da avaliación continua, que será entregada pola docente.

O prazo e os motivos polos que se poden xustificar as faltas

de asistencia son os establecidos no Regulamento de asistencia a clase nas ensinanzas oficiais de grao e master da USC (Acordo do Consello de Goberno da USC do 25 de novembro de 2024).

Todo o estudiantado que teña ausencias xustificadas, terá que contactar coa profesora a través do correo (purinaga@euts.es) para establecer a tarefa compensatoria, no caso de que procedaa realización dunha actividade puntuable (cun prazo máximo para recoller o material e devolver a actividades de 5 días hábiles dende a data de xustificación do acta).

O estudiantado que xustifique a imposibilidade de asistir ás clases interactivas e teña concedida a dispensa de asistencia, terá un prazo de 5 días dende a data de publicación da acta para contactar coa docente mediante o correo electrónico (purinaga@euts.es) e poderán compensar as faltas de asistencia coa realización das tarefas, prácticos ou traballos por escrito, establecidos pola docente.

A puntuación obtida nas actividades de avaliación continua pode manterse para cursos posteriores (variando a puntuación en caso de cambios no número ou tipo de tarefa, práctico e traballo). O estudiantado que non supere a materia e queiran manter a puntuación obtida, deberán comunicálo a docente da materia nos primeiros 15 días ao comenzo do cuatrimestre, por correo electrónico (purinaga@euts.es).

Poderanse dar cambios, sempre beneficiosos para a aprendizaxe do estudante, na avaliación continua, no momento en que se chegue a acordos entre a profesora e o estudiantado.

Plaxio e uso indebido das tecnoloxías.

Para os casos de realización fraudulenta de exercicios ou probas aplicarase o recollido na Normativa de avaliación do rendemento académico dos estudantes e de revisión de cualificacións.

Tempo de estudo e traballo persoal

Traballo personal do estudante

Estudo autónomo individual ou en grupo 50

Exercicios 15

Lectura de textos 10

Elaboración de traballos, visualización do material 20

Outras tarefas propostas 4

Total 99

Recomendacións para o estudo da materia

A asistencia ás clases expositivas é clave para que o estudantado poida ir construíndo o corpo teórico da materia que en todo momento orienta a aprendizaxe práctico.

A participación nas clases interactivas é fundamentais para a integración dos coñecementos teóricos e prácticos, e para posicionar ao estudantado en contextos profesionais.

Recoméndase ao estudantado que no desenvolvemento temporal da materia manteña un contacto periódico coa profesora encargada para a clarificación e a orientación bibliográfica precisa para profundizar nas parcelas de maior interese.

Observacións

Optativas asignadas a 3º curso

2º cuatrimestre

O alumnado de 4º pode matricularse nas materias optativas asignadas a 3º

A asignación a un curso concreto repercute únicamente na elaboración dos horarios dese curso

Grao en Traballo Social

Traballo Social e Xénero

2025/2026

Información

Créditos ECTS

Créditos ECTS: 6

Horas ECTS Criterios/Memorias

Traballo do Alumno/a ECTS: 99

Horas de Titorías: 3

Clase Expositiva: 24

Clase Interactiva: 24

Total: 150

Linguas de uso

Castelán, Galego

Tipo:

Materia Ordinaria Grao RD 1393/2007 - 822/2021

Departamentos:

[Campus Norte](#)

Áreas:

Escola Universitaria de Traballo Social

Centro

[Escola Universitaria de Traballo Social](#)

Convocatoria:

Segundo semestre

Docencia:

Con docencia

Matrícula:

Matriculable

Programa

Obxectivos da materia

- Coñecer e comprender as relacións entre a situación social das persoas e o sistema de xénero, e adquirir os valores que promoven os principios de igualdade de oportunidades entre homes e mulleres.
- Ser capaz de identificar e avaliar as situacións e circunstancias que representan un risco e elaborar estratexias para promover cambios que eviten calquera perigo.
- Ser capaz de traballar e valorar de maneira conxunta con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades as necesidades derivadas das situacións de malos tratos.
- Coñecer e comprender as medidas de protección e integración da vítima e os seus mecanismos de defensa, así como o marco xurídico de referencia.
- Coñecer e ser capaz de xestionar e avaliar as políticas e os recursos sociais existentes a nivel territorial dende a perspectiva de xénero.
- Ser capaz de apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades.
- Ser capaz de deseñar e implementar proxectos de intervención desde o Traballo Social.

Contido

Bloque I: Feminismos e categorías analíticas

Tema 1. Xenealoxía dos feminismos: bases para a análise desde o marco interpretativo feminista en traballo social.

Tema 2. Conceptos clave para o traballo social feminista: perspectiva de xénero e outras categorías para a análise.

Bloque II: Igualdade de oportunidades

Tema 3. Políticas para a igualdade de oportunidades: conceptos básicos.

Bloque III: Violencia contras as mulleres: prevención e intervención social.

Tema 4. Violencia contra as mulleres: conceptualización, marco xurídico e situación actual

Tema 5. Sensibilización, prevención e intervención social en

violencia de xénero

Bloque IV: Diversidade afectivo-sexual dende o traballo social: a articulación entre diferentes tipos de desigualdades

Tema 6. Diversidade afectivo-sexual: intervención coas persoas LGTB e coa comunidade.

Bibliografía básica e complementaria

BÁSICA

- APRAMP. (2020). *Guía de intervención con víctimas de trata para ayuntamientos y trabajadores/as sociales*.

<https://apramp.org/download/guia-de-intervencion-con-victimas-de-trata-...>

- Castro, O. e Reimóndez, M. (2013). *Feminismos*. Xerais.

- Dominelli, L. e McLeod, E. (1999). *Trabajo Social Feminista*. Cátedra.

- Fernández Zurbarán, P. (2018). *Guía para profesionales ante chicas adolescentes que sufren violencia de género: saber, mirar, saber acoger, saber acompañar*. Instituto Andaluz de la Mujer.

- Ley 4/2023, de 28 de febrero, para la igualdad real y afectiva de las personas trans y para la garantía de los derechos de las personas LGTBI (2023). BOE , 51, de 1 de marzo de 2023.

<https://www.boe.es/eli/es/l/2023/02/28/4/dof/spa/pdf>

- Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género (2004). *Boletín Oficial del Estado*, 313, de 29 de diciembre.

<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2004-21760>

- Ley Orgánica 3/2007, de 22 de marzo, para la igualdad efectiva de mujeres y hombres. (2007). *Boletín Oficial del Estado*, 71, de 23 de marzo.

<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2007-6115>

- Ley 11/2007, de 27 de julio, gallega para la prevención y el tratamiento integral de la violencia de género. (2007). *Boletín Oficial del Estado*, 152, de 7 de agosto.

<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2007-16611>

- Lei 2/2014, de 14 de abril, pola igualdade de trato e a non discriminación de lesbianas, gays, transexuais, bisexuais e intersexuais en Galicia. (2014). *Diario Oficial de Galicia*, 79, de 25 de abril.

Ley Orgánica 10/2022, de 6 de septiembre, de garantía integral de la libertad sexual. *Boletín Oficial del Estado*, 214, 9 de junio.

- Observatorio Galego da Violencia de Xénero. (2018). *Protocolo de coordinación e cooperación institucional fronte a violencia de xénero*

na Comunidade Autónoma de Galicia.

<http://igualdade.xunta.gal/sites/default/files/files/documentos/protoco...>

-Organización de los Estados Americanos [OEA] y Comisión Interamericana de Mujeres [CIM]. (2016). *Enfoque de Derechos y de Igualdad de Género en Políticas, Programas y Proyectos*. Portal Educativo de las Américas.

<http://www.oas.org/es/CIM/docs/ConvocatoriaII-CursoGeneroOEA.pdf>.

- Moser, C. (1993). *Planificación de Género y desarrollo: Teoría, Práctica y Capacitación*. Red entre mujeres. Flora Tristán ediciones.

- Naciones Unidas. (2013). *Objetivos de Desarrollo Sostenible*.

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/objetivos-de-desarrollo-so...>

- Secretaría Xeral de Igualdade. (2007). *Guía de actuación ante a violencia de xénero para as = os profesionais dos servizos sociais*. Xunta de Galicia.

- Varela, N. (2019). *Feminismo para principiantes*. Penguin Random House.

- Valero, D. (2019). *LGTB para principiantes: 100 preguntas y respuestas para saberlo todo sobre el colectivo*. Mueve Tu Lengua.

- World Economic Forum. (2019). *Global Gender Gap Report 2020*. World Economic Forum.

https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/WEF_GGGR_2020...

COMPLEMENTARIA

- Amorós, C. (Ed.). (2000). *Feminismos y filosofía. Síntesis*.

- Barea, C. (2004). *Manual para mujeres maltratadas que quieren dejar de serlo*. Océano.

Competencias

No Plan de Estudos do Título de Grao en Traballo Social, indícase que as competencias ás que contribúe esta asignatura son as seguintes:

Competencias xerais:

- Posuir e comprender os coñecementos que definen ao Traballo Social como disciplina científica, incluíndo as súas teorías, métodos e ámbitos de aplicación, a un nivel que se apoia nas publicacións máis avanzadas e inclúe algúns dos aspectos máis relevantes que están na vangarda do coñecemento neste campo.

- Saber aplicar eses coñecementos na súa actividade profesional e saber elaborar e defender argumentos sobre as cuestións que atinxen ao Traballo Social, facendo uso dos seus coñecementos sobre a realidade social, as teorías, os

modelos e os métodos científicos propios.

Competencias específicas:

- Establecer relacións profesionais ao obxecto de identificar a forma máis axeitada de intervención.
- Coñecer estratexias para intervir con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas acerca das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos.
- Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención.
- Saber respostar a situacións de crises valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados.
- Adquirir habilidades para interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promocionar o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguemento con regularidade dos cambios que se producen ao obxecto de preparar a finalización da intervención.
- Saber identificar e traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran dito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos.

Competencias transversais:

- Capacidade de análise e síntese.
- Capacidade de comunicación oral e escrita.
- Capacidade de traballo en equipo.
- Capacidade para as relacións interpersoais.
- Capacidade de recoñecemento á diversidade e á multiculturalidade.
- Capacidade de razoamento crítico.
- Capacidade de compromiso ético.
- Capacidade de aprendizaxe autónoma.
- Capacidade de motivación pola calidade.

Metodoloxía da ensinanza

A metodoloxía utilizada combina a docencia de clases expositivas, interactivas, titoría en grupo reducido e o traballo persoal. Preténdese que o estudiantado, individual e/ou en equipo, desenvolva actividades de participación activa: traballo con textos e/ou datos, estudo de casos, aplicación de teorías, técnicas, destrezas e habilidades a supostos prácticos, análise de vídeos, entre outras.

A finalidade das clases expositivas é a explicación dos aspectos básicos de cada tema establecidos no programa, proporcionando a información necesaria que permita ao estudiantado a aprendizaxe autónoma e colectiva.

A docencia interactiva pretende que o estudiantado, individual e/ou de forma grupal, desenvolva actividades de participación activa, como as sinaladas no primeiro parágrafo deste apartado.

Nas titorías presenciais en grupo reducido, dinamízase, orienta e supervísase o traballo autónomo do estudiantado, á vez que permite facer un seguimento e orientación de tarefas e actividades de desenvolvemento individual e/ou colectivo da docencia expositiva e interactiva.

A través das titorías individuais asesórase ao estudiantado para o desenvolvemento das actividades propostas e, ademais, é un espazo de encontro no que se poden clarificar dúbidas, facer achegas, entre outros aspectos.

Preténdese que o estudiantado, individual e colectivamente, participe de forma activa na construción de coñecementos. Para iso levaranse a cabo metodoloxías participativas. Estas descríbense como un proceso vivo, dinámico, que se desenvolve en interacción, para xerar reflexión compartida sobre o que se fai, se busca, aspira e desexa desde unha visión colectiva. Implican intercambio e relación integral entre a práctica e a teoría.

Implican un esforzo permanente e sistemático de análise, estudo, reflexión da realidade, dos proxectos e prácticas de intervención que se levan a cabo. Por tanto, implican recoller feitos, situacións, contidos, conceptos, valores, traballar coas emocións; así como coa realidade nos seus diversos aspectos, e/ou interpretacións. Para iso, levaranse a cabo actividades participativas (visuais, auditivas, corporais, vivenciais, de

descubrimento individual e colectivo), vinculas ao contexto, a casos, experiencias, aplicando técnicas, destrezas, habilidades, entre outras. Ademais, combinarase o anterior co uso e análise de material audiovisual e bibliográfico.

Poderán producirse cambios na metodoloxía da materia cando así sexa acordado entre a profesora e o estudiantado e sempre que supoña unha mellora para a aprendizaxe.

Sistema de avaliación

A avaliación da materia realízase mediante:

1. Avaliación continua: ponderación máxima de 40% (4 puntos)
2. Exames e/o probas escritas: 60% (6 puntos)

É necesario aprobar os exames e/o probas escritas para poder sumar a puntuación da avaliación continua.

A avaliación final terá en conta o desenvolvemento de actividades do estudiantado, individual ou grupalmente.

Na Guía da Materia que se entrega ao comezo das clases, especificase o desenvolvemento da docencia e as indicacións relativas ás tarefas de avaliación.

A puntuación obtida nas actividades de avaliación continua poderase conservar durante 1 curso académico. Para iso, o/a estudante debe solicitalo por escrito, mediante correo electrónico á docente (diana@euts.es).

Referente ao sistema de control de asistencia será o establecido polo centro. O prazo e os motivos polos que se poden xustificar as faltas de asistencia son os establecidos no Regulamento de asistencia a clase nos ensinos oficiais de grao e master da USC (Acordo do Consello de Goberno da USC do 25 de novembro de 2024).

Unha vez confirmada a ausencia de asistencia, o estudiantado deberá contactar coa profesora para a asignación da tarefa compensatoria no caso de que proceda a realización dunha actividade puntuable. Para iso, unha vez publicado o informe no que conste a xustificación da(s) ausencia(s), o estudiantado dispón dun prazo de 5 días hábiles para solicitar á profesora a tarefa para compensar a puntuación correspondente

(diana@euts.es).

DISPENSA DE ASISTENCIA

Os/as estudantes que teña concedida dispénsaa de asistencia seguirá un sistema de avaliación alternativo. Unha vez obtida a resolución na que se aproba dispénsaa de asistencia o ou a estudante deberá poñerse en contacto con coordinadora da materia (diana@euts.es) nun prazo non superior aos 5 días hábiles desde a data de publicación da acta na que se reconece a concesión.

Tempo de estudo e traballo persoal

Estudo autónomo individual ou en grupo: 50 horas

Exercicios: 15 horas

Lectura de textos: 10 horas

Elaboración de traballos, visualización de material: 20 horas

Outras tarefas propostas: 4 horas

Total: 99 horas

Recomendacións para o estudo da materia

A participación nas clases é fundamental para a integración dos coñecementos teóricos e prácticos, e para que o estudantado senta a maior vinculación cos contextos profesionais.

Recoméndase, durante o desenvolvemento temporal da materia, manter un contacto periódico coa profesora encargada para a clarificación e a orientación bibliográfica precisa para poder afondar nos aspectos de maior interese.

Observacións

Para os casos de realización fraudulenta de exercicios ou probas será de aplicación o recollido na Normativa de avaliación do rendemento académico do estudantado e de revisión de cualificacións.

Recoméndase ler a guía da materia que se facilita ao alumnado o primeiro día de clase, nela ampliáanse os contidos do programa, en canto a planificación, datas

importantes, actividades, puntuacións de estas, pautas de entrega de traballos, bibliografía, entre outros aspectos.

Grao en Traballo Social

Traballo Social no Ámbito da Saúde Mental

2025/2026

Docente: Ana Isabel Souto Gómez

Información

Créditos ECTS

Créditos ECTS: 6

Horas ECTS Criterios/Memorias

Traballo do Alumno/a ECTS: 99

Horas de Titorías: 3

Clase Expositiva: 24

Clase Interactiva: 24

Total: 150

Linguas de uso

Castelán, Galego

Tipo:

Materia Ordinaria Grao RD 1393/2007 - 822/2021

Departamentos:

[Campus Norte](#)

Áreas:

Escola Universitaria de Traballo Social

Centro

[Escola Universitaria de Traballo Social](#)

Convocatoria:

Segundo semestre

Docencia:

Con docencia

Matrícula:

Matriculable

Programa

Obxectivos da materia

- Coñecer o marco normativo, estrutura e funcionamento do sistema sanitario en relación á saúde mental.
 - Ser capaz de identificar e valorar as necesidades sociais relacionadas cos problemas da saúde mental e a súa repercusión na vida das persoas afectadas, e as estratexias de atención e apoio pertinente en cada situación.
 - Ser capaz de recoñecer as características dos problemas de saúde mental que dan lugar a necesidades de atención e apoios sociais.
 - Coñecer e ser capaz de analizar os factores de risco, vulnerabilidade e protección no campo da saúde mental.
 - Coñecer e ser capaz de aplicar e avaliar as políticas e os recursos sociais existentes no territorio.
 - Ser capaz de deseñar e implementar proxectos de intervención desde o traballo social con persoas con problemas de saúde mental.
 - Ser capaz de aplicar métodos, modelos e técnicas de traballo social na intervención con persoas con problemas de saúde mental.
-

Contido

Tema 1. Evolución histórica da saúde mental. O Traballo Social na saúde mental.

Tema 2. Aproximación ás clasificacións diagnósticas de saúde mental.

Tema 3. O Traballo Social nos dispositivos de saúde mental: marco normativo.

Tema 4. A intervención desde o Traballo Social en persoas en situación crónica.

Tema 5. A promoción da saúde mental e a prevención dos problemas de saúde mental.

Tema 6. A intervención en grupos desde a saúde mental.

Bibliografía básica e complementaria

BIBLIOGRAFÍA BÁSICA

Gómez Lavín, C. e Zapata, R. (2000). *Psiquiatría, salud mental y trabajo social*. Ediciones Eunate.

Idareta, F. (2018). *Traballo social psiquiátrico: reivindicación ética*

de la dimensión social en salud mental. Nau Libres.

Miranda, M. (Coord.). (2015). *Los social en la salud mental: Trabajo Social en Psiquiatría.* Prensas de la Universidad de Zaragoza.

Sobrino, A. e Rodríguez, A. (2008). *Intervención social en personas con enfermedades mentales graves y crónicas.* Síntesis.

BIBLIOGRAFÍA COMPLEMENTARIA

America Psychiatric Association. (2013). *DSM-5: Manual Diagnóstico y estadístico de los trastornos mentales.*

Anderson, G., Reiss, D., e Hogarti, G. (1988). *Esquizofrenia y familia. Guía práctica para la psicoeducación.* Amorroutu.

Belloch, A., Sandín, B. e Ramos, F. (1999). *Manual de psicopatología.* McGraw-Hill

Caplan, G. (1993). *Aspectos preventivos en salud mental.* Paidós.

Colina, F. (2020). *Sobre la locura: el arte de no intervenir.* Enclave.

Colom, D. e Miranda, M. (Eds.). (1998). *Organizaciones de bienestar.* Mira.

Desviat, M. (2016). *Cohabitar la diferencia: De la reforma psiquiátrica a la salud mental colectiva.* Grupo 5.

Desviat, M. e Morena, A. (Eds.). (2012). *Acciones de salud mental en la comunidad.* Asociación Española de Neuropsiquiatría.

Feixas, G. e Miró, M. T. (1993). *Aproximaciones a la psicoterapia.* Paidós.

García, J., Espino, A. e Lara, L. (1998). *La psiquiatría en la España de fin de siglo.* Díaz de Santos.

Goffman, E. (1989). *Estigma: La identidad deteriorada.* Amorrortu editores.

Goffman, E. (1972). *Internados: Ensayos sobre la situación social de los enfermos mentales.* Amorrortu Editores.

Goldberg, D. e Huxley, P. (1990). *Enfermedad mental en la comunidad.* Editorial Nieva.

Lieberman, R.P. (1993). *La rehabilitación integral del enfermo mental crónico.* Martínez Roca.

Martínez Román, M. A. (1992). Los enfermos mentales crónicos como usuarios de los servicios sociales. En J. Garcés e M. A. Martínez (Coords.), *Necesidades Colectivas y Servicios Sociales* (pp. 127-146). Diputación de Alicante.

Rebolledo, S. (Coord.). (1997). *Rehabilitación Psiquiátrica: Rehabilitación psicosocial de personas con trastornos mentales crónicos.* USC.

Retolaza, A. (2009). *Trastornos mentales comunes: manual de orientación.* Asociación Española de Neuropsiquiatría.

Rivas, F. (Coord.). (2000). *La Psicosis en la comunidad.* Asociación Española de Neuropsiquiatría.

- Rodríguez, A. (Coord.). (2002). *Rehabilitación psicosocial de personas con trastornos mentales crónicos*. Pirámide.
- Rogers, C. (1994). *El proceso de convertirse en persona*. Paidós.
- Salcedo, D. (2001). La rebelión ética: Principios de Trabajo Social en el ámbito de la salud mental. *Revista Trabajo Social y Salud*, 40,15-42.
- Sobrinho, A. e Rodríguez, A. (2008). *Intervención social en personas con enfermedades mentales graves y crónicas*. Síntesis.
- Watt, F. e Bennett, D. (1990). *Rehabilitación psiquiátrica: Teoría y práctica*. Limusa.

Competencias

Competencias xerais:

- Posuír e comprender os coñecementos que definen ao Traballo Social como disciplina científica, incluíndo as súas teorías, métodos e ámbitos de aplicación, a un nivel que se apoia nas publicacións máis avanzadas e inclúe algúns dos aspectos máis relevantes que están na vanguardia do coñecemento neste campo.
- Saber aplicar eses coñecementos na súa actividade profesional e saber elaborar e defender argumentos sobre as cuestións que incumben ao Traballo Social, facendo uso dos seus coñecementos sobre a realidade social, as teorías, os modelos e os métodos científicos propios.

Competencias específicas:

- Establecer relacións profesionais ao obxecto de identificar a forma máis adecuada de intervención.
- Coñecer estratexias para intervir con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas acerca das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos.
- Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención.
- Saber responder a situacións de crises valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados.
- Adquirir habilidades para interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promocionar o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidad dos cambios que se

producen ao obxecto de preparar a finalización da intervención.

- Desenvolver aptitudes para saber apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver.
- Saber identificar e traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e evaluando as situacións e circunstancias que configuran devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos.

Competencias Transversais:

- Capacidade de análise e síntese
- Capacidade de comunicación oral e escrita
- Capacidade de traballo en equipo
- Capacidade para as relacións interpersonales
- Capacidade de recoñecemento á diversidade e a multiculturalidade
- Capacidade de razoamento crítico
- Capacidade de compromiso ético
- Capacidade de aprendizaxe autónoma
- Capacidade de motivación pola calidade

Metodoloxía da ensinanza

Preténdese que o estudantado, individual ou de forma grupal, desenvolva actividades de participación activa como: discusión de casos, traballo con textos ou datos, aplicación de instrumentos e técnicas, administración en práctica de habilidades e destrezas nos supostos prácticos entre outras funcións.

A docencia nas clases expositivas terá a finalidade de explicar os fundamentos básicos dos contidos, co obxecto de instruír ao estudantado na adquisición de destrezas, habilidades e ferramentas para achegar á práctica de rigor e calidade. Nestas clases o estudantado tamén realizará actividades prácticas.

A docencia nas clases interactivas estará destinada a darlle protagonismo ao desenvolvemento das actividades propostas para o estudantado, as cales poderán ser realizadas de forma individual e/ou grupal. Para a execución das devanditas actividades será necesario que o estudantado participe activamente. A aprendizaxe estará centrado nas prácticas reflexivas co obxectivo de conseguir as destrezas necesarias

para comprender a práctica e a toma de decisións.

As titorías da materia terán como finalidade a información, orientación e asesoramento ao estudiantado para a adquisición de habilidades e destrezas co obxectivo de formular un pensamento crítico.

As titorías de grupo reducido estarán dedicadas a fomentar o traballo autónomo, para iso analizarase e supervisarse o traballo nas tarefas encomendadas pola profesora.

Ao longo desta materia, o estudiantado debe ademais de lograr o desenvolvemento de competencias e aptitudes para a análise da saúde mental desde o punto de vista do Traballo Social, producir reflexións únicas, facilitando poder levar a cabo un traballo en equipo e/ou individual onde as súas decisións deberán estar xustificadas polos conceptos centrais da materia.

Como aula virtual, para o desenvolvemento da docencia emprégase a web propia do centro, na que cada materia ten o seu espazo propio, ao cal o estudiantado accede con clave.

Sistema de avaliación

A avaliación da materia realizarase tendo en conta os exames e a avaliación continua, desagregándose da seguinte forma:

1. A avaliación mediante exames e/ou probas escritas: 60%.
2. Unha puntuación máxima de avaliación continua de: 40%

No contido da avaliación continua puntuaranse tarefas prácticas que se levarán a cabo tanto nas clases expositivas como nas clases interactivas. Na guía da materia que se entrega ao comenzo das clases, especificase o desenvolvemento da docencia e as indicacións referentes ás tarefas de avaliación continua así como a puntuación de cada unha delas.

No caso que se realice un exame parcial ou varios exames parciais poderán presentarse tamén as persoas en modalidade de dispensa de asistencia. A cualificación final dos exames parciais será a media das notas dos exámenes, sempre que a cualificación mínima en cada un deles sexa Apta.

Será necesario que o estudiantado obteña nos exames e/ou

nas probas escritas unha cualificación mínima de Apto/a para poder sumar a puntuación da avaliación continua.

Poderanse producir cambios no sistema de avaliación da materia cando así sexa acordado entre a profesora e o estudiantado, e sempre que supoña unha mellora da aprendizaxe.

Referente ao sistema de control de asistencia será o establecido polo centro. O prazo e os motivos polos que se poden xustificar as faltas de asistencia son os establecidos no Regulamento de asistencia a clase nas ensinanzas oficiais de grao e master da USC (Acordo do Consello de Goberno da USC do 25 de novembro de 2024).

No caso de non asistir ás clases nas que se realizan tarefas puntuables, e téñanse xustificadas as faltas de asistencia, poden compensarse estas tarefas coa elaboración de traballos e exercicios que lle sexan encomendados pola profesora ou polo profesor.

Unha vez téñase confirmación da xustificación das faltas de asistencia, o/a estudante ten que poñerse en contacto coa profesora ou o profesor para o encargo da tarefa compensatoria no caso de que proceda a realización dunha actividade puntuable. Para o efecto, unha vez publicada a acta na que conste a xustificación da/ s falta/ s de asistencia, o estudiantado ten un prazo de 5 días hábiles máximo para contactar coa profesora (asouto@euts.es)

A puntuación obtida nas actividades de avaliación continua poderase conservar un curso, non sendo aplicable no caso de que algunhas destas actividades sexa eliminada e/ou incorporada algunha nova; neste caso deberase realizar para poder obter puntuación correspondente.

Por outra banda, se cambia a valoración de cada unha das actividades, a puntuación obtida no seu momento, modificarase pola equivalente actual. O estudiantado que non supere a materia e desexe conservar a puntuación obtida no curso anterior debe comunicalo a través dun correo electrónico dirixido á profesora ou ao profesor da materia (asouto@euts.es).

DISPENSA DE ASISTENCIA

O estudiantado que xustifique a imposibilidade de asistir ás clases, e teña concedida dispensa de asistencia, poderá

compensar as faltas coa realización das tarefas, prácticos ou traballos establecidos polo/a docente da materia, nun prazo de 5 días hábiles, desde a data de publicación da acta na que se reconece dita concesión a través do correo electrónico (asouto@euts.es) (ver tarefas por dispensa de asistencia na web da materia da Escola Universitaria de Traballo Social).

Na Guía académica que se entrega ao comezo das clases, especificarase o contido e a puntuación correspondente a cada unha das tarefas, prácticos e traballos individuais e/ou grupais da avaliación continua.

PLAXIO E USO INDEBIDO DAS TECNOLOXÍAS

Nos casos de realización fraudulenta de exercicios ou probas, aplicarase o disposto na Normativa de avaliación do rendemento académico do estudantado e de revisión de cualificacións.

Tempo de estudo e traballo persoal

Estudo autónomo individual ou en grupo: 50 horas.

Exercicios que corresponden á docencia interactiva: 15 horas

Lectura textos: 10 horas.

Elaboración de traballos, visualización de materia: 20 horas

Outras tarefas: 4 horas

TOTAL: 99 horas

Recomendacións para o estudo da materia

A participación nas clases é fundamental para a integración dos coñecementos teóricos e prácticos, e para posicionar ao estudantado en contextos profesionais.

Recoméndase, durante o desenvolvemento temporal da materia, manter un contacto periódico coa profesora encargada para a clarificación e a orientación bibliográfica precisa para poder afondar nas parcelas de maior interese.

Observacións

Recomendación previa: ter cursada a materia de Traballo Social e Saúde.

Respeto á bibliografía recoméndase tamén consultar a que se presenta na Guía da materia e revisar periódicamente a páxina web da materia onde se subirá o contido.

Grao en Traballo Social

Traballo Social con Maiores

2025/2026

Docente: Xlana Vilas Castro

Información

Créditos ECTS

Créditos ECTS: 6

Horas ECTS Criterios/Memorias

Traballo do Alumno/a ECTS: 99

Horas de Titorías: 3

Clase Expositiva: 24

Clase Interactiva: 24

Total: 150

Linguas de uso

Castelán, Galego

Tipo:

Materia Ordinaria Grao RD 1393/2007 - 822/2021

Departamentos:

[Campus Norte](#)

Áreas:

Escola Universitaria de Traballo Social

Centro

[Escola Universitaria de Traballo Social](#)

Convocatoria:

Segundo semestre

Docencia:

Con docencia

Matrícula:

Matriculable

Programa

Obxectivos da materia

- Coñecer o marco normativo de referencia da atención social ás persoas maiores.
- Coñecer os principais métodos e técnicas para interactuar con persoas maiores para promover cambios e mellorar as súas oportunidades vitais.
- Coñecer e ser capaz de aplicar os métodos específicos para intervir con maiores.
- Ser capaz de identificar situacións sociais de risco.
- Ser capaz de aplicar os métodos de valoración das necesidades e as opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención dende o traballo social.
- Ser capaz de promover redes sociais para facer fronte a necesidades das persoas maiores.
- Ser capaz de detectar e afrontar situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados.
- Coñecer e ser capaz de xestionar e avaliar as políticas e os recursos sociais existentes a nivel territorial no ámbito dos maiores.
- Ser capaz de deseñar e implementar proxectos de intervención dende o Traballo Social con persoas maiores.

Contido

- I. As persoas maiores: perspectiva histórica; conceptualización; procesos de envellecemento demográfico; roles, mitos e estereotipos.
- II. Aspectos básicos da intervención con persoas maiores dende o Traballo Social.
- III. A valoración das necesidades das persoas maiores.
- IV. Persoas maiores en situación de dependencia.
- V. Alzheimer e outras demencias.
- VI. O envellecemento activo.
- VII. As situacións de maltrato cara ás persoas maiores.
- VIII. Procesos de perda e fin da vida.

Bibliografía básica e complementaria

BÁSICA:

- Alemán, C., Alonso, J. M., e Peñasco, R. (Coords.). (2021). *Autonomía, Dependencia y Servicios sociales*. Thomson Reuters Aranzadi.
- Castañeda, P. J. (2009). *Vejez, dependencia y salud*. Pirámide.
- Causapié, P., Balbotín, A., Porrás, M. e Mateo, A (Dir.). (2011). *Libro blanco de envejecimiento activo*. Ministerio de Sanidad, Política Social e Igualdad.
- Delgado, A. M., Oliver, R. e De Heredia, I. B. (2010). *Vejez, discapacidad y dependencia*. Bosch.
- Fernández-Ballesteros, R. (Dir.). (2001). *Gerontología Social*. Pirámide.
- Martín, M. (Ed.). (2003). *Trabajo Social en Gerontología*. Síntesis.

COMPLEMENTARIA :

- Carretero, S., Garcés, J., Ródena, F. e Sanjosé, V. (2006). *La sobrecarga de las personas dependientes: Análisis y propuestas de intervención psicosocial*. Tirant lo Blanch.
- Chonody, J. M. e Teater, B. (2017). *Social work practice with older adults: An actively aging framework for practice*. SAGE Publications.
- Decalmer, P. e Glendenning, F. (2000). *El maltrato a las personas mayores*. Paidós.
- Delicado, M. V. (Coord.). (2011). *Sin respiro, Cuidadores familiares: calidad de vida, repercusión de los cuidados y apoyos recibidos*. Talasa.
- Durán, M. Á. (2018). *La riqueza invisible del cuidado*. Universitat de València.
- Giró, J. (Coord.). (2009). *Envejecimiento, tiempo libre y gestión del ocio*. Universidad de la Rioja.
- Goikoetxea, M. J., Zurbanobeaskoetxea, L., Mosquera, A. e Pablos, B. (2015). *Código ético para la atención sociosanitaria a las personas mayores*. Universidad de Deusto.
- Imsero. (2005). *Cuidados a las personas mayores en los hogares españoles: El entorno familiar*. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.
- Martínez, T. (2011). *La atención gerontológica centrada en la persona: Guía para profesionales de centros y servicios de atención a personas mayores en situación de fragilidad o dependencia*. Departamento de Empleo y Asuntos sociales. Gobierno Vasco.
- Moya, A. e Barbero, J. (2005). *Malos tratos a personas mayores: Guía de actuación*. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

Organización Mundial de la Salud. (2002). Envejecimiento activo: un marco político. *Revista Española de Geriatría y Gerontología*, 37 (S2), 74-105.

Paniagua, R. (2015). *La ética del cuidado y mayores: los cuidados a las personas mayores desde un horizonte ético y en la búsqueda de la calidad de vida*. Fundación europea para el estudio y reflexión ética.

Pastor-Fayos, A. (2019). *El trabajador social en el ámbito gerontológico*. Alcalá Grupo Editorial.

Pérez, V., Musitu, G. e Moreno, D. (2011). *Familiares cuidadores de mayores: Una ardua y silenciosa labor*. Dykinson

Pinazo, S. e Sánchez, M. (Dir.). (2005). *Gerontología: Actualización, innovación y propuestas*. Pearson.

Sarasola, J. L. (2015). *Trabajo social y servicios sociales para personas mayores*. Universidad Pablo Olavide.

Secretaría Xeral de Política Social. (2011). *Guía de actuación coordinada contra o maltrato de persoas maiores ou adultas con discapacidade*. Xunta de Galicia.

Competencias

Segundo o Plan de Estudos do Grao en Traballo Social, as competencias ás que contribúe esta materia son as seguintes:

Competencias xerais:

- Posuir e comprender os coñecementos que definen ao Traballo Social como disciplina científica, incluíndo as súas teorías, métodos e ámbitos de aplicación, a un nivel que se apoia nas publicacións máis avanzadas e inclúe algúns dos aspectos máis relevantes que están na vangarda do coñecemento neste campo.

- Saber aplicar eses coñecementos na súa actividade profesional e saber elaborar e defender argumentos sobre as cuestións que atinxen ao Traballo Social, facendo uso dos seus coñecementos sobre a realidade social, as teorías, os modelos e os métodos científicos propios.

Competencias específicas:

- Establecer relacións profesionais co fin de identificar a

forma máis axeitada de intervención.

- Coñecer estratexias para intervir con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas acerca das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos.
- Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención.
- Saber responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados.
- Adquirir habilidades para interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promocionar o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguemento con regularidade dos cambios que se producen ao obxecto de preparar a finalización da intervención.

Competencias transversais:

- Capacidade de análise e síntese.
- Capacidade de comunicación oral e escrita.
- Capacidade de traballo en equipo.
- Capacidade para as relacións interpersoais.
- Capacidade de razoamento crítico.
- Capacidade de compromiso ético.
- Capacidade de aprendizaxe autónoma.
- Capacidade de motivación pola calidade.

Metodoloxía da ensinanza

A proposta metodolóxica pretende combinar o formato maxistral das clases expositivas coas metodoloxías activas e participativas das clases interactivas, titoría en grupo reducido e co traballo autónomo e a autoaprendizaxe por parte do estudantado.

Preténdese que o estudantado participe activamente na construción do coñecemento a través do manexo da bibliografía e da resolución de casos aos que deberá aplicar destrezas de observación, análise e interpretación da información.

Como aula virtual, para o desenvolvemento da docencia

empregase a web propia do centro, na que cada materia ten o seu espazo propio, ao que o estudantado accede con chave.

Sistema de avaliación

A avaliación da materia realizase mediante a avaliación continua formativa combinada con probas finais. A porcentaxe da avaliación continua na calificación final é do 40% (4 ptos.), polo que o peso da proba tipo exame é do 60% (6 ptos.).

Poderán realizarse probas escritas eliminatorias da materia, no caso de non superalas ou non presentarse a elas avaliaranse os contidos correspondentes nas convocatorias finais de exames.

É necesario acadar a puntuación mínima de apto no exame (3 sobre unha nota máxima de 6 puntos) para poder sumarlle a puntuación pola avaliación continua.

A avaliación continua realizarase a través da participación e a realización de traballos grupais que consistirán na elaboración de material divulgativo e material informativo transferibles á comunidade e a entidades que traballen con persoas maiores, tamén se realizarán lecturas e análise de textos, análise de material audiovisual e/ou traballo sobre casos a través de outros medios, etc.

Na Guía da Materia que se entrega ao comezo das clases, especifícase o desenvolvemento da docencia e as indicacións relativas ás tarefas de avaliación continua.

No caso de non asistir ás clases nas que se realizan tarefas puntuables, e se teñan xustificadas as faltas de asistencia, poden compensarse estas tarefas coa elaboración de traballos e exercicios que lle sexan encomendados pola profesora. Unha vez se teña confirmación da xustificación das faltas de asistencia, o/a estudante ten que poñerse en contacto coa profesora para o encargo da tarefa compensatoria no caso de que proceda a realización dunha actividade puntuable. Ao efecto, unha vez publicada a acta na que conste a xustificación da/s falta/s de asistencia, o estudantado ten un prazo de 5 días hábiles, para solicitar á profesora a tarefa para compensar a puntuación correspondente.

O prazo e os motivos polos que se poden xustificar as faltas

de asistencia son os establecidos no Regulamento de asistencia a clase nas ensinanzas oficiais de grao e master da USC (Acordo do Consello de Goberno da USC do 25 de novembro de 2024).

A puntuación obtida nas actividades de avaliación continua, poderá conservarse para cursos posteriores. Polo tanto, o/ estudante que non supere a materia, e desexe conservar a puntuación obtida no curso anterior debe solicitalo á profesora da materia a través dun correo electrónico durante o primeiro mes de clase.

DISPENSA DE ASISTENCIA

O estudantado que xustifique a imposibilidade de asistir ás clases e teña concedida dispensa de asistencia, poderá acollerse a esta modalidade. O estudantado que teña concedida dispensa de asistencia, ten que poñerse en contacto coa profesora, preferentemente por correo electrónico, nun prazo non superior a 5 días hábiles desde a data de publicación da acta na que se reconece dita concesión. As actividades de dispensa de asistencia, o sistema de avaliación e pautas de entrega estarán dispoñibles na páxina web da materia.

PLAXIO E USO INDEBIDO DAS TECNOLOXÍAS

Para os casos de realización fraudulenta de exercicios ou probas será de aplicación o recollido na Normativa de avaliación do rendemento académico dos estudantes e de revisión de cualificacións.

Tempo de estudo e traballo persoal

Estudio autónomo individual ou en grupo: 50 horas

Exercicios: 15 horas

Lectura de textos: 10 horas

Elaboración de traballos, visualización de material: 24 horas

Total: 99 horas

Recomendacións para o estudo da materia

Dado o carácter optativo da asignatura e a súa ubicación no plan de estudos, non se indican requisitos previos para a súa superación.

É importante que o estudantado se implique activamente dende o comezo na dinámica e funcionamento da materia para poder superala con éxito.

A participación nas clases é fundamental para a integración dos coñecementos teóricos e prácticos, e para posicionar ao estudantado en contextos profesionais.

Recoméndase, durante o desenvolvemento temporal da materia, manter un contacto periódico coa profesora encargada para a clarificación e a orientación bibliográfica precisa para poder afondar nas parcelas de maior interese.

Observacións

Respecto á bibliografía recoméndase tamén consultar a que se presenta na Guía da materia, e revisar periodicamente a web da materia onde se subirán contidos recentes (novas ou artigos recentes).

Grao en Traballo Social

Traballo Social e Inclusión Social

2025/2026

Información

Créditos ECTS

Créditos ECTS: 6

Horas ECTS Criterios/Memorias

Traballo do Alumno/a ECTS: 99

Horas de Titorías: 3

Clase Expositiva: 24

Clase Interactiva: 24

Total: 150

Linguas de uso

Castelán, Galego

Tipo:

Materia Ordinaria Grao RD 1393/2007 - 822/2021

Departamentos:

[Campus Norte](#)

Áreas:

Escola Universitaria de Traballo Social

Centro

[Escola Universitaria de Traballo Social](#)

Convocatoria:

Segundo semestre

Docencia:

Con docencia

Matrícula:

Matriculable

Programa

Obxectivos da materia

- Coñecer e comprender de forma crítica os principais aspectos das desigualdades sociais, do conflito social, os mecanismos de poder, de dominación, explotación e alienación, e as perspectivas das diversas ciencias sociais sobre eses procesos e mecanismos.
- Ser capaz de avaliar o modo no que os desequilibrios e desigualdades sociais impactan nas relacións humanas e xeran situacións de necesidade diferencial, vulnerabilidade e marxinación, incorporando o respecto aos dereitos fundamentais.
- Ser capaz de aplicar mecanismos de identificación e análise dos problemas sociais, nos que intervén o Traballo Social e as formas de intervención para combatelas.
- Coñecer e ser capaz de aplicar as políticas sociais e os recursos de apoio en procesos de inclusión social.
- Ser capaz de deseñar e implementar proxectos de intervención desde o traballo social orientados á inclusión social.

Contido

Tema I.1 Introducción. Unha aproximación transdisciplinar.
Tema I.2 Introducción. Neoliberalismo, cuestión social e novos escenarios do benestar.
Tema I.3 Modelos alternativos de benestar. Puntos chave e aportacións ao traballo social.
Tema II. Pobreza, desigualdade e exclusión social. Conceptualización e medición.
Tema III. Políticas públicas de inclusión social. Da análise ao debate.
Tema IV. A intervención no ámbito da inclusión social dende o traballo social con persoas en situación de risco e/ou exclusión social. Ferramentas, instrumentos e recursos.
Tema V. Boas prácticas en inclusión e cidadanía activa. Modelos, intervencións e redes.

Bibliografía básica e complementaria

BÁSICA

- Agulló, E., Llosa, J.A., Menéndez, S., Rúa, E. e Ventosa, L. (2020). *Mujeres e inclusión social: Investigación y estrategias de innovación y transformación social*. EAPN Asturias.
- Atkinson, A. B. (2015). *Inequality: What can be done?*. Harvard University Press [Introduction].
- Bauman, Z. (2011). *Trabajo, consumismo y nuevos pobres*. Barcelona: Gedisa Editorial.
- Candalija, J. (2020). *Guía de estilo sobre aporofobia y discurso del odio: Comunicar Sin Discriminar*. EAPN España; Ministerio de Sanidad, Consumo y Bienestar Social.
- Castel, R. (1991). Los desafiados: Precariedad del Trabajo y Vulnerabilidad Relacional. *Revista Utopía*, 3, 28-35.
- Chancel, L., Piketty, T., Saez, E., e Zucman, G. (Eds.). (2022). *World inequality report 2024*. [summary]
- Cortina, A. (2017). *Aporofobia, el rechazo al pobre: un desafío para la sociedad democrática*. Paidós.
- Fundación FOESSA. (2022). *Evolución de la Cohesión Social y Consecuencias de la COVID-19 en España* .
<https://www.caritas.es/main-files/uploads/sites/31/2022/01/Informe-FOES...>
- Fundación Secretariado Gitano. (2018). *Lección Gitana*.
- Hernández, M. (Dir.). (2019). *Riesgo de exclusión social de la población gitana en España e intervención social* . Universidad de Murcia, Observatorio de la Exclusión Social.
- Lei 10/2013, de 27 de novembro, de inclusión social de Galicia. *Diario Oficial de Galicia*, 249, sec. I, de 31 de decembro de 2013, 52521 a 52585.
- Mesa, S. (2019). *Silencio administrativo: La pobreza en el laberinto burocrático*. Anagrama.
- Raya, E. e Hernández, M. (2014). *Acompañar los procesos de inclusión social: del análisis de la inclusión a la intervención social*.
<https://revistas.unal.edu.co/index.php/tsocial/article/view/47064>
- Sennett, R. (2012). *El respeto: sobre la dignidad del hombre en un mundo de desigualdad* (3ª ed.). Anagrama.
- Smale, G., Tuson, G. e Statham, D. (2015). *Problemas sociales y trabajo social* (2ª ed.). Morata.
- Sousa, de, B. e Aguiló, A. (2019). *Aprendizajes globales: Descolonizar, desmercantilizar y despatriarcalizar desde las Epistemologías del Sur*. Icaria.
- Subirats, J. (2006). *Fragilidades vecinas: Narraciones biográficas de exclusión social urbana*. Icaria.
- Valenzuela, H., Jessica, M. e Molina, J.L. (2020). *Viviendo entre cuatro paredes: La vulnerabilidad relacional en contextos de exclusión social*. Fundación FOESSA.

COMPLEMENTARIA:

Alemán, C. (2020). *Políticas sociales: innovaciones y cambios*.

Thomson Reuters Aranzadi.

Arza, J. (Coord.). (2020). *Informe, Encuesta Impacto COVID 19 Población Gitana 2020*. Universidad de Alicante.

Cabrera, P. J. (2005). *Nuevas tecnologías y exclusión social: Un estudio sobre las posibilidades de las TIC en la lucha contra la inclusión social en España*. Fundación Telefónica.

Milanovic, B. (2016). *Global inequality: A new approach for the age of globalization*. Harvard University Press. [Introduction]

Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad. (2015). *Estrategia Nacional Integral para Personas Sin Hogar 2015-2020*.

<http://www.msssi.gob.es/ssi/familiasInfancia/inclusionSocial/docs/ENIPS..>

Piketty, T. (2020). *Capital and ideology*. Harvard University Press.

Xunta de Galicia. (2019). *Plan de atención de personas sin hogar en Galicia 2019-2023*.

Competencias **XENÉRICAS:**

- Posuír e comprender os coñecementos que definen ao Traballo Social como disciplina científica, incluíndo as súas teorías, métodos e ámbitos de aplicación, a un nivel que se apoia nas publicacións máis avanzadas e inclúe algúns dos aspectos máis relevantes que están na vangarda do coñecemento neste campo.
- Saber aplicar eses coñecementos na súa actividade profesional e saber elaborar e defender argumentos sobre as cuestións que incumben ao Traballo Social, facendo uso dos seus coñecementos sobre a realidade social, as teorías, os modelos e os métodos científicos propios.

ESPECÍFICAS:

- Establecer relacións profesionais ao obxecto de identificar a forma máis adecuada de intervención.
- Coñecer estratexias para intervir con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos.
- Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar

unha estratexia de intervención.

- Saber responder a situacións de crises valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados.
- Adquirir habilidades para interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promocionar o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen ao obxecto de preparar a finalización da intervención.
- Saber identificar e traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e evaluando as situacións e circunstancias que configuran devandito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos.

TRANSVERSAIS:

- Capacidade de análise e síntese.
- Capacidade de comunicación oral e escrita.
- Capacidade de traballo en equipo.
- Capacidade para as relacións interpersoais.
- Capacidade de recoñecemento á diversidade e a multiculturalidade.
- Capacidade de razonamiento crítico.
- Capacidade de compromiso ético.
- Capacidade de aprendizaxe autónoma.
- Capacidade de motivación pola calidade.

Metodoloxía da ensinanza

A proposta metodolóxica pretende combinar o formato maxistral das clases expositivas coas metodoloxías activas e participativas das clases interactivas, titoría en grupo reducido e co traballo autónomo e a autoaprendizaxe por

parte do estudantado.

Preténdese que o/a estudante participe activamente na construción do coñecemento a través do manexo da bibliografía e da resolución de casos aos que deberá aplicar destrezas de observación, análise e interpretación da información.

Como aula virtual, para o desenvolvemento da docencia emprégase a web propia do centro, na que cada materia ten o seu espazo propio, ao que o/a estudante accede con chave.

Sistema de avaliación

A avaliación da materia realízase, nas dúas oportunidades, mediante a avaliación continua formativa combinada con probas finais. A porcentaxe da avaliación continua (parte práctica) na calificación final é do 40% (4 ptos.), polo que o peso da proba tipo exame é do 60% (6 ptos.).

É necesario acadar a puntuación mínima de apto no exame (3 sobre unha nota máxima de 6 puntos) para poder sumarlle a puntuación pola avaliación continua. Tamén será necesario ter superadas a avaliación continúa (parte práctica) da materia (2 sobre unha nota máxima de 4 puntos) para sumarlle a puntuación do exame.

Dita avaliación continua realízase a través da participación e a realización de traballos individuais e grupais que consistirán na elaboración de material divulgativo e material informativo transferibles á comunidade e a entidades que traballen con persoas en situación de exclusión social, tamén se realizarán lecturas e análise de textos, análise de material audiovisual e/ou traballo sobre casos prácticos, etc.

Na Guía da Materia que se entrega ao comezo das clases, especificase o contido e a puntuación correspondente a cada tarefa da avaliación continua.

No caso de non asistir ás clases nas que se realizan tarefas puntuables, e se teñan xustificadas as faltas de asistencia, poden compensarse estas tarefas coa elaboración de traballos e exercicios que lle sexan encomendados pola profesora. Unha vez se teña confirmación da xustificación das faltas de asistencia, o/a estudante ten que poñerse en contacto coa profesora para o encargo da tarefa compensatoria no caso de que proceda a realización dunha actividade puntuable. Ao efecto, unha vez publicada a acta na

que conste a xustificación da/s falta/s de asistencia, o/a estudante ten un prazo de 5 días hábiles, para solicitar á profesora a tarefa para compensar a puntuación correspondente (emurcia@euts.es).

O prazo e os motivos polos que se poden xustificar as faltas de asistencia son os establecidos no Regulamento de asistencia a clase nas ensinanzas oficiais de grao e master da USC (Acordo do Consello de Goberno da USC do 25 de novembro de 2024).

A puntuación obtida nas actividades de avaliación continua, sempre que supere os 2 ptos, poderá conservarse para cursos posteriores. Polo tanto, o/a estudante que non supere a materia, e desexe conservar a puntuación obtida no curso anterior debe solicitalo á profesora da materia a través dun correo electrónico.

DISPENSA DE ASISTENCIA

O/a estudante que xustifique a imposibilidade de asistir ás clases e teña concedida dispensa de asistencia, poderá acollerse a esta modalidade. O/a estudante que teña concedida dispensa de asistencia, ten que poñerse en contacto coa profesora, preferentemente por correo electrónico, nun prazo non superior a 5 días hábiles desde a data de publicación da acta na que se reconece dita concesión. As actividades de dispensa de asistencia, o sistema de avaliación e pautas de entrega estarán dispoñibles na páxina web da materia de Traballo Social e Inclusión Social (www.euts.es)

SISTEMA DE RECUPERACIÓN

- A recuperación do exame realizarase nas datas oficialmente establecidas.
- Os traballos realizados nas clases só se poderán recuperar cando se teña unha resolución favorable da falta xustificada, é dicir, mediante acta na que conste resolución favorable. O/a estudante ten un prazo de 5 días hábiles para porse en comunicación coa docente a través de correo electrónico (emurcia@euts.es).
- As persoas que non entreguen as actividades programadas nos prazos estipulados, salvo causas debidamente xustificadas e acreditadas, só poderán recuperalas na segunda convocatoria mediante unha proba que avaliará os contidos traballados nesta parte da materia.
- As notas das partes aprobadas na 1° convocatoria gardanse para a 2^a.

- Poderase solicitar que se garden as notas alcanzadas durante 1 curso académico. Para iso, o/a estudante debe solicitalo por escrito, mediante correo electrónico á docente (emurcia@euts.es). O prazo máximo estipulado para esta solicitude é o último día de setembro do curso académico seguinte.

SISTEMA DE CONTROL DE ASISTENCIA:

O prazo e os motivos polos que se poden xustificar as faltas de asistencia son os establecidos no Regulamento de asistencia a clase nas ensinanzas oficiais de grao e master da USC (Acordo do Consello de Goberno da USC do 25 de novembro de 2024).

No caso de non asistir a clases nas que se realizan tarefas puntuables, e se teñan xustificadas as faltas de asistencia, poden compensarse estas tarefas, coa elaboración de traballos e exercicios encomendados pola profesora. Unha vez que se teña a confirmación da xustificación das faltas de asistencia o/a estudante ten que poñerse en contacto coa profesora para o encargo da tarefa compensatoria no caso de que proceda a realización dunha actividade puntuable. Para o efecto, unha vez publicada a acta na que conste a xustificación da/s falta/s de asistencia, o/a estudante ten un prazo de 5 días hábiles, para solicitar á profesora a tarefa para compensar a puntuación correspondente.

Tempo de estudo e traballo persoal

Traballo persoal do estudantado.

- Estudo autónomo individual ou en grupo: 50 horas.
- Exercicios: 15 horas.
- Lectura de textos: 10 horas.
- Elaboración de traballos, visualización de material: 20 horas.
- Outras tarefas propostas: 4 horas.
- TOTAL: 99 horas.

Recomendacións para o estudo da materia

A participación nas clases é fundamental para a integración dos coñecementos teóricos e prácticos, e para que o/a estudante sinta unha maior vinculación cos contextos profesionais.

Recoméndase, durante o desenvolvemento temporal da materia, manter un contacto periódico coa profesora encargada para a clarificación e a orientación bibliográfica precisa para poder afondar nos aspectos de maior interese.

Observacións

PLAXIO E USO INDEBIDO DAS TECNOLOXÍAS

Para os casos de realización fraudulenta de exercicios ou probas será de aplicación o recollido na Normativa de avaliación do rendemento académico do estudantado e de revisión de cualificacións.

Optativas asignadas a 4º curso

1º cuatrimestre

O alumnado de 3º pode matricularse nas materias optativas asignadas a 4º

A asignación a un curso concreto repercute únicamente na elaboración dos horarios dese curso

Grao en Traballo Social

Mediación e Xestión do Conflito en Traballo Social

2025/2026

Información

Créditos ECTS

Créditos ECTS: 6

Horas ECTS Criterios/Memorias

Traballo do Alumno/a ECTS: 99

Horas de Titorías: 3

Clase Expositiva: 24

Clase Interactiva: 24

Total: 150

Linguas de uso

Castelán, Galego

Tipo:

Materia Ordinaria Grao RD 1393/2007 - 822/2021

Departamentos:

[Campus Norte](#)

Áreas:

Escola Universitaria de Traballo Social

Centro

[Escola Universitaria de Traballo Social](#)

Convocatoria:

Primeiro semestre

Docencia:

Con docencia

Matrícula:

Matriculable

Programa

Obxectivos da materia

- Coñecer os principais métodos e técnicas para interactuar con individuos, familias, grupos e comunidades para promover cambios, desenvolvementos e mellorar as súas oportunidades vitais.
- Ser capaz de aplicar as estratexias de resolución de conflitos por medio da negociación e a mediación.
- Coñecer e ter adestramento nas habilidades e técnicas que permitan a xestión de conflitos a nivel interpersoal, grupal e intergrupalo.
- Ser capaz de utilizar claves verbais e non verbais para guiar a mediación.
- Ser capaz de establecer relacións profesionais ao obxecto de identificar a forma máis axeitada de intervención, e de aclarar e negociar a finalidade de tales contactos e os límites da súa implicación.
- Coñecer e ser capaz de aplicar os métodos específicos para a xestión e resolución de conflitos.

Contido

TEMA I: A mediación como alternativa para a resolución de conflitos: Concepto e marco de referencia. Mediación e traballo social.

TEMA II: O conflito: Elementos, proceso e xestión.

TEMA III: O proceso de mediación: secuencias, fases e técnicas. A figura da persoa mediadora. Rol e competencias profesionais.

TEMA IV: Marco xurídico e normativo da mediación.

TEMA V: A mediación e os ámbitos de aplicación.

Bibliografía básica e complementaria

Bibliografía básica

Alés, J. e Mata, J. D. (2016). *Manual práctico para Mediadores: El Ministerio de la Mediación. Cómo gestionar un conflicto desde sus cenizas*. Atelier.

Barona, S. (2011). *Mediación penal: Fundamentos, fines y régimen jurídico*. Tirant Lo Blanch.

Boqué, M. C. (2018). *La mediación va a la escuela*. Narcea.

- Bouché, J. H. e Hidalgo, F. (2009). *Mediación Familiar* (Vol. I). Dykinson, S.L.
- Bouché, J. H. e Hidalgo, F. (2010). *Mediación Familiar* (Vol. III). Dykinson, S.L.
- Consejo General de Colegios Oficiales de Trabajo Social. (2013). *Revista de Servicios Sociales y Política Social*, 30
- Cornelius, H. e Faure, S. (1998). *Tú ganas yo gano: Cómo resolver conflictos creativamente*. Gaia ediciones.
- Diego de, R. e Guillén, C. (2008). *Mediación: Procesos, tácticas y técnicas*. Pirámide.
- Diez, F. e Tapia, G. (1999). *Herramientas para Trabajar en Mediación*. Paidós.
- Fernández, S. (2009). *Teoría y práctica de la Mediación: La gestión alternativa de los conflictos sociales*. Editum.
- Ferreirós, C. E., Sirvent, A., Simons, R. e Amante, C. (2011). *La mediación en el derecho penal de menores*. Dykinson, S.L.
- García, F. J., Vaquer, A. V. e Gomis, C. (2010). *Intervención y mediación familiar*. Universitat Jaume I.
- González Pillado, E. (2012). *Mediación con menores infractores en España y los países de su entorno*. Tirant lo Blanch.
- Munduate, L. e Medina, F. J. (Coords). (2011). *Gestión del conflicto, negociación y mediación*. Pirámide.
- Poyatos, A. (Coord.). (2003). *Mediación familiar y social en diferentes contextos*. Nau Llibres.
- Redorta, J. (2004). *Cómo analizar los conflictos: La tipología de conflictos como herramienta de mediación*. Paidós.
- Ripol-Millet, A. (2011). *Estrategias de mediación en asuntos familiares*. Cometa.
- Rodríguez García, C. (2015). *Manual de Mediación Civil y Mercantil: Construyendo diálogos para gestionar conflictos*. Universidad Internacional de la Rioja.
- Rodríguez Llamas, S. (2010). *La mediación familiar en España: Fundamento, concepto y modelos jurídicos*. Tirant Lo Blanch.
- Rondón, L. M. (2012). *Bases para la mediación familiar*. Tirant Lo Blanch.
- Six, J. F. (1997). *Dinámica de la Mediación*. Paidós.
- Soletto, H. (Dir.). (2013). *Mediación y resolución de conflictos: Técnicas y ámbitos*. Tecnos.
- Souto, E. (2012). *Mediación Familiar*. Dykinson.
- Suares, M. (1999). *La mediación: Conducción de disputas. Comunicación y técnicas*. Paidós.
- Suares, M. (2003). *Mediando en sistemas familiares*. Paidós.
- Tapia, G. e Diez, F. (1999). *Herramientas para trabajar en mediación*. Paidós.
- Whatling, T. (2013). *Mediación: Habilidades y estrategias. Guía*

práctica. Narcea.

Bibliografía complementaria

Barranco, J. (2015). Claves y herramientas para la gestión positiva del conflicto interpersonal. En B. Cruz, J. Bembibre e J. Barranco (Coords.), *Herramientas para la reflexión de la práctica de la intervención social* (pp. 241-258). El genio maligno.

Bernal, T. (1988). *La mediación familiar: Una solución a los conflictos de ruptura de pareja*. Colex

Bolaños, I. (2000). *La construcción de un espacio operativo en mediación familiar*. Paidós.

Competencias

Competencias Xenéricas:

- Posuír e comprender os coñecementos que definen ao Traballo Social como disciplina científica, incluíndo as súas teorías, métodos e ámbitos de aplicación, a un nivel que se apoia nas publicacións máis avanzadas e inclúe algúns dos aspectos máis relevantes que están na vangarda do coñecemento nese campo.

Competencias Específicas:

- Establecer relacións profesionais ao obxecto de identificar a forma máis axeitada de intervención.

- Coñecer estratexias para intervir con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas acerca das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos.

- Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención.

- Saber responder a situacións de crise valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados.

- Adquirir habilidades para interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promocionar o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidade dos cambios que se producen ao obxecto de preparar a finalización da intervención.

- Saber identificar e traballar cos comportamentos que representan un risco para o sistema cliente identificando e avaliando as situacións e circunstancias que configuran dito comportamento e elaborando estratexias de modificación dos mesmos.

- Coñecer e utilizar a mediación como estratexia de intervención destinada á resolución alternativa e complementaria de conflitos en diversos ámbitos, tales como o familiar, escolar, comunitario e intercultural.
- Diferenciar e actuar na resolución de situacións de risco previa identificación e definición da natureza deste.
- Identificar, minimizar e xestionar o risco cara a un mesmo e aos colegas a través da planificación, revisión e seguimento de accións para limitar o estrés e o risco.
- Desenvolver aptitudes para traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e multiorganizacionais co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración destes contribuíndo igualmente a abordar de xeito construtivo os posibles desacordos existentes.
- Xestionar conflitos, dilemas e problemas éticos complexos identificando estes, deseñando estratexias de superación e reflexionando sobre os seus resultados.

Competencias Transversais:

- Capacidade de análise e síntese.
- Capacidade de comunicación oral e escrita.
- Capacidade de resolución de problemas
- Capacidade de traballo en equipo.
- Capacidade para as relacións interpersoais.
- Capacidade de razoamento crítico.
- Capacidade de compromiso ético.
- Capacidade de aprendizaxe autónomo.
- Capacidade de adaptación a novas situacións.
- Capacidade de motivación pola calidade.

Metodoloxía da ensinanza

A metodoloxía empregada combina a docencia presencial de clases expositivas, interactivas e titoría presencial en grupo reducido.

A finalidade das clases expositivas é a explicación dos aspectos básicos de cada tema establecido no programa, proporcionando a información necesaria que permita ao estudiantado a aprendizaxe autónoma.

A docencia interactiva pretende que o estudiantado, individual ou grupalmente, desenvolva actividades de participación activa: discusión de casos, traballo con textos ou datos, aplicación de técnicas, destrezas e habilidades a supostos prácticos, etc.

A través das titorías asesorarase ao estudiantado para o

desenvolvemento das actividades propostas de forma autónoma, o que supón un proceso de autoaprendizaxe. Na titoría presencial en grupo reducido, dinamízase, oriéntase e supervísase o traballo autónomo do alumnado, ao tempo que permite facer o seguimento e orientación na realización de tarefas e actividades derivadas do desenvolvemento individual e colectivo da docencia expositiva e interactiva.

Sistema de avaliación

A avaliación da materia realízase mediante:

1. Avaliación continua: ponderación máxima de 40% (4 puntos)
2. Exames e/o probas escritas: 60% (6 puntos)

É necesario aprobar os exames e/o probas escritas para poder sumar a puntuación da avaliación continua.

A avaliación final terá en conta o desenvolvemento de actividades do estudiantado, individual ou grupalmente.

Na Guía da Materia que se entrega ao comezo das clases, especificase o desenvolvemento da docencia e as indicacións relativas ás tarefas de avaliación.

Referente ao sistema de control de asistencia será o establecido polo centro. O prazo e os motivos polos que se poden xustificar as faltas de asistencia son os establecidos no Regulamento de asistencia a clase nos ensinos oficiais de grao e master da USC (Acordo do Consello de Goberno da USC do 25 de novembro de 2024).

Unha vez confirmada a ausencia de asistencia, o estudiantado deberá contactar coa profesora para a asignación da tarefa compensatoria no caso de que proceda a realización dunha actividade puntuable. Para iso, unha vez publicado o informe no que conste a xustificación da(s) ausencia(s), o estudiantado dispón dun prazo de 5 días hábiles para solicitar á profesora a tarefa para compensar a puntuación correspondente (diana@euts.es).

A puntuación obtida nas actividades de avaliación continua poderase conservar durante 1 curso académico. Para iso, o/a estudante debe solicitalo por escrito, mediante correo

electrónico á docente (diana@euts.es).

DISPENSA DE ASISTENCIA

Os/as estudantes que teña concedida dispénsaa de asistencia seguirá un sistema de avaliación alternativo. Unha vez obtida a resolución na que se aproba dispénsaa de asistencia o ou a estudante deberá poñerse en contacto con coordinadora da materia (diana@euts.es) nun prazo non superior aos 5 días hábiles desde a data de publicación da acta na que se recoñece a concesión.

Tempo de estudo e traballo persoal

Traballo persoal do estudiantado (total 99 Horas)

-Estudio autónomo individual ou en grupo: 50 Horas.

-Exercicios: 15 Horas.

-Lectura de textos: 10 Horas.

-Elaboración e exposición de traballos bibliográficos: 20 Horas.

-Outras tarefas propostas a determinar pola profesora: 4 Horas.

Recomendacións para o estudo da materia

- Asistencia e participación nas clases interactivas e expositivas.

- Colaboración e posicionamento activo nas tarefas a realizar en grupo.

- Respecto á bibliografía recoméndase consultar a que se presenta na Guía da materia, dado que é mais completa que a que se inclúe neste programa pola limitación de espazo.

Observacións

Nos casos plaxio e uso indebido das tecnoloxías, e polo tanto da realización fraudulenta de exercicios ou probas, será de aplicación o recollido na Normativa de avaliación do rendimento académico dos estudantes e de revisión de cualificacións.

Grao en Traballo Social

Traballo Social, Procesos Migratorios e Diversidade Cultural

2025/2026

Docente: Leidi Viviana Moreno Parra

Información

Créditos ECTS

Créditos ECTS: 6

Horas ECTS Criterios/Memorias

Traballo do Alumno/a ECTS: 99

Horas de Titorías: 3

Clase Expositiva: 24

Clase Interactiva: 24

Total: 150

Linguas de uso

Castelán, Galego

Tipo:

Materia Ordinaria Grao RD 1393/2007 - 822/2021

Departamentos:[Campus Norte](#)**Áreas:**

Escola Universitaria de Traballo Social

Centro[Escola Universitaria de Traballo Social](#)**Convocatoria:**

Primeiro semestre

Docencia:

Con docencia

Matrícula:

Matriculable

Programa

Obxectivos da materia

- Coñecer e comprender de forma crítica os desequilibrios, desigualdades sociais e de poder, que xeran os mecanismos de discriminación e opresión derivados das relacións étnicas e culturais, incorporando os valores propios dunha cultura da paz e da democracia.
- Ser capaz de detectar os mecanismos de exclusión e discriminación no acceso das persoas migrantes á protección social e suscitar fórmulas para corrixilos.
- Coñecer e comprender as diferentes perspectivas teóricas e metodolóxicas con persoas migrantes.
- Coñecer o marco normativo de referencia dos procesos migratorios.
- Ser capaz de formular, implementar e avaliar programas sociais para persoas migrantes e coñecer o desempeño das funcións dos traballadores e traballadoras sociais na súa xestión.
- Ser capaz de aplicar estratexias de resolución de conflitos interculturais por medio da negociación e da mediación.

Contido

1. Procesos migratorios.
2. Políticas migratorias.
3. Marco xurídico: Estranxeiría aplicada ao Traballo Social.
4. Intervención con persoas inmigrantes desde o Traballo Social.
5. A práctica do traballo social intercultural: diversidade cultural, interculturalidad e mediación intercultural.

Bibliografía básica e complementaria

BÁSICA:

- Achotegui, J. (2020). *El Síndrome de Ulises: Contra la deshumanización de la migración*. Ned.
- Alonso, J.M. e Alemán, C. (2020). *El Sistema de Servicios Sociales. Nuevas tendencias en España*. Tirant lo Blanch.
- Bauman, Z. (2016). *Extraños llamando a la puerta*. Paidós.
- Essombra, M. A. (2012). *Inmigración e interculturalidad en la ciudad: principios ámbitos y condiciones para una acción comunitaria intercultural en perspectiva europea*. Graó.
- Fundación ANAFE-CITE. (2008). *La intervención social con poblaciones inmigradas: Manual para profesionales de Servicios Sociales*. <http://www.navarra.es/NR/rdonlyres/0C35C220-5BE4-45F0-8FA5-8BA5743EFF94...>
- Ley Orgánica 4/2000, de 11 de enero, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social. *Boletín Oficial del Estado*, 10, sec. I, 1139 a 1150.
- Malagón, J. L. e Sarasola, J. L. (Coord.). (2005). *Manual de atención social al inmigrante*. Almuzara.
- Malgesini, G. e Giménez, C. (2000). *Guía de conceptos sobre migraciones, racismo e interculturalidad* (2ª ed.). Catarata.
- Raya, E.E. (2006). La práctica del trabajo social con población inmigrante en España: responsabilidad ético-política, limitaciones de la perspectiva metodologicista y aportaciones de los modelos de intervención en medio pluriétnico. *Acciones e investigaciones sociales, Extra* 1(22), 85-105.
- Sánchez, J. e Franco, F. (2011). *Guía para Orientación Legal en Inmigración*. Lex Nova.
- Salazar, O. (2017). *Autonomía, género y diversidad: itinerarios*

feministas para una democracia intercultural. Tirant lo Blanch.
 Sue, D. W. (2013). *La práctica del trabajo social multicultural*.
 Limusa.
 Vidal, F. e Charaf, M. (2011). *Los aeronautas: exclusión extrema e
 inmigración*. UNE.
 Verde Diego, C., Vázquez Silva, I., e González-Rodríguez, R.
 (2024). *Trabajo social e intervención social con personas migrantes
 (1.ª ed.)*. Aranzadi / La Ley.

COMPLEMENTARIA:

Abarca, A. P., Alonso-Olea, B., La Cruz, J. M., Martín, I. e Vargas, M.
 (2011). *Inmigración y Extranjería: régimen jurídico básico (5ª ed.)*.
 Codex.
 Accem. (2008). *Análisis de las Migraciones: España como “Emisor” y
 “Receptor de Inmigrantes”*. Accem.
 Ahotegui, J. (2002). *La Depresión de los Inmigrantes: Una
 Perspectiva Transcultural*. Mayo.
 Castro, A. (2011). *Sos... Soy Inmigrante: el síndrome de Ulises*.
 Pirámide.
 Catala, M. (Coord.). (2009). *Miradas y Voces de la Inmigración*.
 Montesinos.
 Escarbajal, A. (2009). *Educadores, Trabajadores Sociales e
 Interculturalidad*. Dykinson.
 Escarbajal, A. (2010). *Interculturalidad, Mediación y Trabajo
 Colaborativo*. Narcea.
 Izquierdo, A. (2010). *Del suelo al arraigo: La inmigración en España
 durante la primera década del S. XXI*. Universidad de A Coruña.
 Izquierdo, A. e Wayne, A. C. (2012). *Política de Control Migratorio:
 Estudio Comparado de España y EE.UU.* Bellaterra.
 Livi, M. (2012). *Breve Historia de las Migraciones*. Alianza Editorial.
 Marchioni, M. e Morín, M. L. (2014). *El Proyecto de Intervención
 Comunitaria Intercultural (ICI): Una experiencia avanzada en el
 terreno comunitario*.
http://quadernsanimacio.net/ANTERIORES/veinte/index_htm_files/intervenc...
 Nahir, S. (2016). *Refugiados frente a la catástrofe humanitaria: una
 solución real*. Crítica.

Competencias

COMPETENCIAS XENÉRICAS:

- Posuír e comprender os coñecementos que definen ao
 Trabajo Social como disciplina científica, incluíndo as súas
 teorías, métodos e ámbitos de aplicación, a un nivel que se
 apoia nas publicacións máis avanzadas e inclúe algúns dos
 aspectos máis relevantes que están na vangarda do
 coñecemento neste campo.

- Saber aplicar eses coñecementos na súa actividade profesional e saber elaborar e defender argumentos sobre as cuestións que incumben ao Traballo Social, facendo uso dos seus coñecementos sobre a realidade social, as teorías, os modelos e os métodos científicos propios.

COMPETENCIAS ESPECÍFICAS:

- Establecer relacións profesionais ao obxecto de identificar a forma máis adecuada de intervención.

- Coñecer estratexias para intervir con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos.

- Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención.

- Saber responder a situacións de crises valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados.

- Adquirir habilidades para interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promocionar o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidad dos cambios que se producen ao obxecto de preparar a finalización da intervención.

- Desenvolver aptitudes para saber apoiar o desenvolvemento de redes para facer fronte ás necesidades e traballar a favor dos resultados planificados examinando coas persoas as redes de apoio ás que poidan acceder e desenvolver.

- Coñecer e utilizar a mediación como estratexia de intervención destinada á resolución alternativa e complementaria de conflitos en diversos ámbitos, tales como o familiar, escolar, comunitario e intercultural.

COMPETENCIAS TRANSVERSAIS:

- Capacidade de análise e síntese.
- Capacidade de comunicación oral e escrita.

- Capacidade de traballo en equipo.
- Capacidade para as relacións interpersoais.
- Capacidade de recoñecemento á diversidade e a multiculturalidade.
- Capacidade de razoamento crítico.
- Capacidade de compromiso ético.
- Capacidade de aprendizaxe autónoma.
- Capacidade de motivación pola calidade.

Metodoloxía da ensinanza

A metodoloxía utilizada combina o ensino mediante clases expositivas e interactivas, titorías en grupo reducido e traballo persoal. Preténdese que o estudantado, de forma individual ou grupal, desenvolva actividades de participación activa: discusión de casos, traballo con textos ou datos, aplicación de técnicas, destrezas e habilidades a supostos prácticos, entre outras.

A finalidade das clases expositivas é explicar os aspectos básicos de cada tema establecidos no programa, proporcionando a información necesaria para favorecer a aprendizaxe autónoma e colectivo do estudantado.

A docencia interactiva busca que o estudantado participe activamente, de forma individual ou en grupo, a través das actividades mencionadas no primeiro parágrafo.

Nas titorías de grupo reducido desenvólvense actividades orientadas a reforzar contidos, resolver dúbidas e apoiar a aprendizaxe autónoma.

A través das titorías se asesora ao estudantado para o desenvolvemento das actividades propostas de realización autónoma polo estudantado, que supoñen un proceso de autoaprendizaxe.

Como aula virtual, utilízase a propia web do centro, na que cada materia conta co seu propio espazo, accesible mediante clave. Tamén poden empregarse outras ferramentas dispoñibles no sitio web da USC.

Sistema de avaliación

A avaliación da materia realízase mediante avaliación continua e a superación de exames.

A avaliación mediante exames ten un peso do 60% sobre a cualificación global, polo que o peso da avaliación continua é do 40%.

Na avaliación continua inclúese a puntuación pola realización de exercicios individuais e grupais.

É necesario conseguir a puntuación mínima de apto no exame para poder sumar a puntuación obtida na avaliación continua.

Na guía da materia que se entrega ao comezo das clases especificase o desenvolvemento da docencia, o contido e puntuación correspondente a cada tarefa de avaliación continua.

No caso de non asistir ás clases nas que se realicen tarefas puntuables, e se as ausencias están xustificadas, estas tarefas poderán ser compensadas coa elaboración de traballos e exercicios que lle sexan encomendados pola profesora. Unha vez confirmada a ausencia de asistencia, o estudantado deberá contactar coa profesora para a asignación da tarefa compensatoria no caso de que proceda a realización dunha actividade puntuable. Para iso, unha vez publicada a resolución no que conste a xustificación da(s) ausencia(s), o estudantado dispón dun prazo de 5 días hábiles para solicitar á profesora a tarefa para compensar a puntuación correspondente.

O prazo e os motivos polos que se poden xustificar as faltas de asistencia son os establecidos no Regulamento de asistencia a clase nos ensinos oficiais de grao e master da USC (Acordo do Consello de Goberno da USC do 25 de novembro de 2024).

A puntuación obtida nas actividades de avaliación continua conservarase no curso posterior a non ser que algunhas destas actividades sexan eliminadas e/o incorporadas outras novas. Neste último caso deberán realizarse de novo para obter a puntuación correspondente. Por tanto, o estudantado que non supere a materia, e desexe conservar a puntuación obtida no curso anterior debe solicitalo a el/a docente da materia a través dun correo electrónico durante o primeiro mes de clase.

PERSOAS CON DISPENSA DE ASISTENCIA

O estudantado que xustifique a imposibilidade de asistir ás clases, e teña concedida dispénsa de asistencia, poderá compensar as faltas coa realización das tarefas, prácticos ou traballos establecidos pola profesora da materia. Por tanto, o estudantado deberá poñerse en contacto a través do correo electrónico coa profesora nun prazo de 5 días hábiles, desde a data de publicación da acta na que na que figura a resolución favorable de dispénsaa de asistencia.

PLAXIO E USO INDEBIDO DAS TECNOLOXÍAS

Para os casos de realización fraudulenta de exercicios ou probas será de aplicación o recolleito na Normativa de avaliación do rendemento académico dos estudantes e de revisión de cualificacións.

Tempo de estudo e traballo persoal

Traballo persoal do estudantado:

- Estudo autónomo individual ou en grupo: 50 horas.
- Exercicios: 15 horas.
- Lectura de textos: 10 horas.
- Elaboración de traballos, visualización de material: 20 horas.
- Outras tarefas propostas: 4 horas.
- TOTAL: 99 horas.

Recomendacións para o estudo da materia

A participación nas clases é fundamental para a integración dos coñecementos teóricos e prácticos, e para que o estudantado senta a maior vinculación cos contextos profesionais.

Recoméndase, durante o desenvolvemento temporal da materia, manter un contacto periódico coa profesora encargada para a clarificación e a orientación bibliográfica precisa para poder afondar nos aspectos de maior interese.

Observacións

Grao en Traballo Social

Traballo Social no Ámbito da Iniciativa Social

2025/2026

Docente: Manuel Luis Barreiro Carballal

Información

Créditos ECTS

Créditos ECTS: 6

Horas ECTS Criterios/Memorias

Traballo do Alumno/a ECTS: 99

Horas de Titorías: 3

Clase Expositiva: 24

Clase Interactiva: 24

Total: 150

Linguas de uso

Castelán, Galego

Tipo:

Materia Ordinaria Grao RD 1393/2007 - 822/2021

Departamentos:

[Campus Norte](#)

Áreas:

Escola Universitaria de Traballo Social

Centro

[Escola Universitaria de Traballo Social](#)

Convocatoria:

Primeiro semestre

Docencia:

Con docencia

Matrícula:

Matriculable

Programa

Obxectivos da materia

- Coñecer os elementos do funcionamento das organizacións de iniciativa social e os diferentes enfoques de xestión, liderado e calidade nas mesmas.
- Adquirir destrezas de xestión do traballo en equipo, de programación do traballo e colaboración interprofesional e interinstitucional.
- Adquirir capacidades de participación e xestión de entidades de iniciativa social.
- Coñecer e ser capaz de xestionar as formas de participación cidadá.
- Ser capaz de deseñar e implementar proxectos de intervención dende o traballo social no ámbito da iniciativa social.
- Proporcionar ao estudantado coñecementos teórico-prácticos sobre o funcionamento da iniciativa social en relación aos servizos sociais.
- Afondar no sobre a organización do voluntariado.
- Promover no estudantado (atendendo ao seu futuro profesional) capacidades necesarias para contribuír ao desenvolvemento dunha organización de iniciativa social.

Contido

1. Evolución e situación actual da Iniciativa Social
 - As orixes históricas das organizacións non lucrativas
 - Xénese e desenvolvemento do concepto de Terceiro Sector
 - Teorías que xustifican o desenvolvemento do Terceiro Sector
 - Principios reitores das organizacións de iniciativa social
 - Sociedade civil e Terceiro Sector
 - Concepto de ONG
 - O debate sobre a caridade e a filantropía
 - A Lei 43/2015 do terceiro Sector de Acción Social
 - Cara ao futuro: os retos do Terceiro Sector
2. As asociacións
 - Rousseau e a lei Le Chapelier: as sombras da ilustración.
 - Da Constitución de Cádiz á lei franquista de 1964.
 - Lei orgánica 1/2002, do 22 de marzo, reguladora do dereito de asociación.
 - Como crear unha asociación?

3. As fundacións.

- Regulación xurídica estatal e autonómica:
- Lei 50/2002 de Fundacións
- Lei 12/2006, de fundacións de interese galego.
- Como crear unha fundación?

4. O voluntariado

- A irrupción do voluntariado a finais do século XX. O caso español.
- Os modelos ideolóxicos e o voluntariado.
- O asociacionismo voluntario español en cifras
- Lei estatal 6/1996, do 15 de xaneiro e Lei 45/2015, do 14 de outubro, do voluntariado
- Lei 10/2011, do 28 de novembro, de acción voluntaria de Galicia.
- O voluntariado Instagram: a banalidade da solidariedade
- A xestión do voluntariado dentro das organizacións de iniciativa social
- O voluntariado no sector governamental. O servizo civil do artigo 30.3 da Constitución Española.

5. O/a traballador/a social e a Iniciativa Social.

- Funcións do/a traballador/a social.
- As relacións do/a traballador/a social coas entidades de iniciativa social.

Bibliografía básica e complementaria

BIBLIOGRAFÍA BÁSICA

Fernández Maíllo, G. (Coord.) (2019). *Informe sobre exclusión y desarrollo social en Galicia*. Fundación Foessa.

BIBLIOGRAFÍA COMPLEMENTARIA

Alemán, C. e García, M. (1999). *Fundamentos de Bienestar Social*. Tirant lo Blanch.

Álberich, T. (2002). *Guía fácil de asociaciones. Manual de gestión*. Dykinsón, S.L.

Álvarez de Mon, S. e Martínez, J. L. (1998). *El Tercer Sector: Retos y propuestas para el próximo Milenio*. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

Fundación La Caixa (2007). *Buenas prácticas en la gestión del*

voluntariado. La Caixa.

García, J. (2001). *Manual del voluntario*. Solidarios para el Desarrollo.

García, J. (1996). El Tercer Sector. *Documentación Social*, 103, 11-35.

Gutiérrez, A. (1997). Estado, Mercado y Sociedad Civil. *Boletín de Estudios y Documentación*, 6.

Herrera, M. (1997). Tercer Sector y sociedad compleja. Debate teórico. *Revista del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales*, 5.

Izquieta, J. L. (2011). *Voluntariado y Tercer Sector: Cultura, participación cívica y organizaciones solidarias*. Tecnos.

López-Cabanas, M. e Chacón, F. (1997). *Intervención psicosocial y servicios sociales: Un enfoque participativo*. Síntesis.

Lorenzo, R. (1996). Las fundaciones y el sector no lucrativo. *Documentación Social*, 103, 217-227.

Madrid, A. (2001). *La Institución del voluntariado*. Trota.

Martínez, M. I. (2000). *Empleo y trabajo voluntario En las ONG de acción social*. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales y Fundación Tomillo.

Montagut, T. (2003). *Voluntariado, la lógica de la ciudadanía*. Ariel.

Pérez-Díaz, V. e López, J. (2003). *El Tercer Sector de Acción Social en España*. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

Reichman, J. e Fernández, F. (1994). *Redes que dan libertad*. Paidós.

Ruíz, J. I. (2001). El voluntariado en España. *Documentación Social*, 122, 67-83.

Subirat, J. (2001). Sociedad Civil y voluntariado: Responsabilidades colectivas y valores públicos en España. *Documentación Social*, 122, 41-66.

Tavazza, L. (1995). *El nuevo rol del voluntariado social*. Lumen.

Zurdo, A. (2003). *Voluntariado y estructura social: funciones sociales y límites. Las entidades voluntarias de acción social en España: Informe General*. Fundación FOESSA.

Competencias

Competencias xenéricas

Posuír e comprender os coñecementos que definen ao Traballo Social como disciplina científica, incluíndo as súas teorías, métodos e ámbitos de aplicación, a un nivel que se apoia nas publicacións máis avanzadas e inclúe algúns dos aspectos máis relevantes que están na vanguardia do coñecemento neste campo.

Saber aplicar eses coñecementos na súa actividade profesional e saber elaborar e defender argumentos sobre as cuestións que incumben ao Traballo Social, facendo uso dos seus coñecementos sobre a realidade social, as teorías, os modelos e os métodos científicos propios.

Competencias específicas

Establecer relacións profesionais ao obxecto de identificar a forma máis adecuada de intervención.

Coñecer estratexias para intervir con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para axudarlles a tomar decisións ben fundamentadas achega das súas necesidades, circunstancias, riscos, opcións preferentes e recursos.

Valorar as necesidades e opcións posibles para orientar unha estratexia de intervención.

Saber responder a situacións de crises valorando a urxencia das situacións, planificando e desenvolvendo accións para facer fronte ás mesmas e revisando os seus resultados.

Adquirir habilidades para interactuar con persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades para conseguir cambios, para promocionar o desenvolvemento dos mesmos e para mellorar as súas condicións de vida por medio da utilización dos métodos e modelos de Traballo Social, facendo un seguimento con regularidad dos cambios que se producen ao obxecto de preparar a finalización da

intervención.

Desenvolver habilidades para defender ás persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades e actuar no seu nome si a situación requíreo.

Saber preparar e participar nas reunións de toma de decisións ao obxecto de defender mellor os intereses das persoas, familias, grupos, organizacións e comunidades.

Desenvolver aptitudes para traballar de xeito eficaz dentro de sistemas, redes e equipos interdisciplinares e multiorganizacionales co propósito de colaborar no establecemento de fins, obxectivos e tempo de duración dos mesmos contribuíndo igualmente a abordar de xeito constructiva os posibles desacuerdos existentes.

Adquirir habilidades para participar na xestión e dirección de entidades de benestar social.

Competencias transversais

Capacidade de análise e síntese
Capacidade de comunicación oral e escrita
Capacidade de razonamento crítico
Capacidade de compromiso ético
Capacidade de aprendizaxe autónoma
Capacidade de liderado
Capacidade de Iniciativa e espírito emprendedor
Capacidade de motivación pola calidade

Metodoloxía da ensinanza

O profesor encargado da materia deseñará un itinerario formativo que permita ao estudiantado coñecer a evolución histórica da iniciativa social, os seus fundamentos legislativos, os principios e valores que a rexen así como as mais relevantes realizacións neste eido. Con este gallo organizarase a aula en diversos grupos de traballo.

A metodoloxía utilizada combina a docencia de clases expositivas, interactivas, titoría en grupo reducido e o traballo persoal.

Preténdese que o estudiantado, individual ou grupalmente, desenvolva actividades de participación activa: discusión de

casos; traballo con textos ou datos; aplicación de técnicas, destrezas e habilidades a supostos prácticos, etc.

Como aula virtual, para o desenvolvemento da docencia emprégase a web propia do centro, na que cada materia ten o seu espazo propio, ao que o estudantado accede con chave.

Na segunda e posteriores convocatorias dada a dificultade do estudantado para compatibilizar os horarios dos diversos cursos estará exento da avaliación da asistencia ás clases interactivas polo que deberá presentar os traballos alternativos correspondentes xunto co deseño da entidade de iniciativa social á que nos referiremos así como a realización das actividades de comprobación de coñecementos adquiridos. De resultarlle posible ao estudantado compatibilizar tales horarios poderá, se así o decide, optar pola avaliación da interactividade.

A metodoloxía empregada na aula será dobre:

- As clases expositivas consistirán en explicacións maxistras con utilización de exemplos relacionados co traballo social, preferentemente relativos ao contexto sociocultural actual. Ocasionalmente solicitarase ao estudantado a súa colaboración mais aló da aula para que investiguen sobre aspectos propostos en ditas clases e que precisan dun aporte de tempo persoal do que non se conta no horario lectivo.
- As clases interactivas consistirán na realización en aula de casos prácticos propostos polo profesor que faculden ao estudantado no deseño dunha entidade de iniciativa social e os capacite para unha xestión eficaz da mesma. A aprendizaxe mediante a resolución de casos complementarase con comentarios de noticias de prensa referidas as actuacións da Iniciativa Social na realidade e visionado de fragmentos de películas ou documentais sobre as problemáticas propias do sector, facendo incidencia nunha visión pragmática das fortalezas e puntos febles da iniciativa social.
- Igualmente o profesor orientará ao estudantado nas referencias documentais a empregar para realizar os diversos traballos propios da materia. En sesións monográficas o estudantado exporá ante os/as compañeiros/as, o contido de tódalas tarefas encomendadas; as intervencións serán avaliadas continuamente.
- Ademais das tarefas encomendadas polo profesor, cada

grupo creará e organizará, desde unha realidade ficticia, unha entidade de Iniciativa Social prestadora de Servizos Sociais que será presentada a través de un traballo por escrito e exposta ante tódolos compañeiros e compañeiras.

- Realizaranse visitas pedagóxicas a diversas entidades de iniciativa social da zona, preferentemente a aquelas máis emblemáticas nas diversas áreas de intervención.

Sistema de avaliación

A avaliación do estudantado levarase a cabo mediante unha avaliación que conxugará unha modalidade continua formativa (40%) e unha proba teórico práctica (60%). Realizarase sobre un total de 50 puntos.

- O traballo desenvolto nas sesións interactivas e nos grupos reducidos puntuarase ata un máximo de 10 puntos.
- A elaboración e defensa grupal dunha entidade de iniciativa social puntuarase ata un máximo de 10 puntos.
- A proba teórico práctica constará dunha batería de preguntas curtas (15 puntos), 20 preguntas tipo test (10 puntos) e un caso práctico (5 puntos) o cal suma un total de 30 puntos.

SISTEMA DE CONTROL DE ASISTENCIA

O sistema de control de asistencia é o establecido polo centro. O prazo e os motivos polos que se poden xustificar as faltas de asistencia son os establecidos na Normativa de Asistencia a Clases nos Ensinos Adaptados ao Espazo Europeo de Educación Superior (Acordo do Consello de Goberno do 25/11/2024 que aprobou o Regulamento de asistencia a clase nas ensinanzas oficiais de grao e master da Universidade de Santiago de Compostela).

O estudantado que xustifique a imposibilidade de asistir ás clases, e teña concedida dispensa de asistencia, poderá compensar as faltas de asistencia coa realización e defensa dun traballo. A temática e a metodoloxía que hai que seguir, para esta compensación, será acordado entre o profesor e o estudantado. O estudantado que ten concedida a dispensa de

asistencia, ten que poñerse en contacto co profesor, preferentemente por correo electrónico, nun prazo non superior a 5 días hábiles desde a data de publicación da acta na que se reconece dita concesión.

No caso de non asistir ás clases nas que se realizan tarefas que puntúen, e se teñan xustificadas as faltas de asistencia, estas tarefas poden compensarse coa elaboración de traballos e exercicios que sexan encomendados polo profesor. Unha vez que se teña confirmación da xustificación das faltas de asistencia, o/a estudante ten que poñerse en contacto co profesor para o encargo da tarefa compensatoria.

PLAXIO E USO INDEBIDO DAS TECNOLOXÍAS

Para os casos de realización fraudulenta de exercicios ou probas será de aplicación o recollido na *Normativa de avaliación do rendemento académico do estudantado e de revisión de cualificacións*.

Tempo de estudo e traballo persoal

Estudo autónomo individual ou en grupo: 50 horas
 Exercicios: 15 horas
 Lectura de textos: 10 horas
 Elaboración de traballos, visualización de material: 24 horas
 TOTAL: 99 horas

Recomendacións para o estudo da materia

A asistencia e a participación nas sesións temáticas presenciais constitúen un dos referentes para que o estudantado de maneira autónoma poida asimilar corpo teórico da materia que en todo momento orientará a aprendizaxe práctica. En caso de que sexa preciso empregar á docencia en remoto resultará moi convinte que o estudantado participe de xeito activo en dita formación buscando sempre a maior horizontalidade posible xerando un espazo (real ou virtual) de debate e mellora continua.

Observacións

Grao en Traballo Social

Tecnoloxías da Información e a Comunicación en Servizos Sociais

2025/2026

Información

Créditos ECTS

Créditos ECTS: 6

Horas ECTS Criterios/Memorias

Traballo do Alumno/a ECTS: 99

Horas de Titorías: 3

Clase Expositiva: 24

Clase Interactiva: 24

Total: 150

Linguas de uso

Castelán, Galego

Tipo:

Materia Ordinaria Grao RD 1393/2007 - 822/2021

Departamentos:

[Campus Norte](#)

Áreas:

Escola Universitaria de Traballo Social

Centro

[Escola Universitaria de Traballo Social](#)

Convocatoria:

Primeiro semestre

Docencia:

Con docencia

Matrícula:

Matriculable

Programa

Obxectivos da materia

- Coñecer e ser capaz de xestionar as tecnoloxías da comunicación e da información no contexto dos servizos sociais.
- Ser capaz de incorporar os recursos das TIC no desenvolvemento profesional dos/as traballadores/as sociais.
- Ser capaz de aplicar as TIC nos métodos e técnicas de planificación, avaliación e xestión da calidade nos servizos sociais.

Contido

- I.- A sociedade da información e as tecnoloxías da información e a comunicación. A fenda dixital.
- II.- Conceptos, ferramentas e recursos informáticos
- III.- O entorno dixital: o recurso virtual en Servizos Sociais
- IV.- Programas específicos para os Servizos Sociais
- V.- As TIC e o tratamento de datos persoais

Bibliografía básica e complementaria

Bibliografía básica e complementaria

Cabrera, P., Rubio, M., Martín, Fernández, Y., Alexandres, S., Rúa, A., Velasco, E., López, J. e Malgesini, G. (2005). *Nuevas Tecnologías y exclusión social. Un estudio sobre las posibilidades de las TIC en la lucha por la inclusión social en España*. Fundación telefónica.

Caballero, A., e Fernández, J. (2002). *Nuevas Tecnologías y Servicios Sociales*. En T. Fernandez e A. Ares (Coods.), *Servicios Sociales: Dirección, Gestión y planificación* (pp. 279-297). Alianza Editorial.

Castillo, J. e Peláez, A. L. (2019). *El Trabajo Social en la era digital*. Aranzadi Thomson Reuters.

Castillo, J. e Méndez, P. D. (2021). *Hacia la Disrupción Digital del Trabajo Social*. Aranzadi Thomson Reuters.

CERES. (2018). Certificados.

<https://www.cert.fnmt.es/certificados>.

Cuffi, T. (2003). *Manual imprescindible Microsoft Office XP, versión 2002*. Anaya.

Decreto 89/2016, de 30 de xuño, polo que se regula a creación, o uso e o acceso á historia social única electrónica. (2016).DOG, 141, 27 de xullo

<https://www.xunta.gal/dog/Publicados/2016/20160727/AnuncioG0425120716>

Ley Orgánica 3/2018, de 5 de decembro, de Protección de Datos Personales y garantía de los derechos digitales. (2018). *BOE*, 294, 6 de decembro de 2018,

<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2018-16673>

Lovillo, A. e Herrera, J.M. (2004). *Office 2003. Un conjunto excelente de ferramentas digitais*. Anaya .

Madruga, J. (2004). *Internet* . Anaya.

Mayer, M. e Baber, R. (1999). *Introducción a la informática (Manual visual)*. Bélenguer.

Ministerio de Derechos Sociais y Agenda 2030. (2020). *SIUSS V5. Manual de aplicación informática* .

Reglamento General de Protección de Datos 2016/679, de 27 de abril. (2016). *Diario Oficial de la Unión Europea* , L 119, de 4 mayo de 2016.

http://www.agpd.es/portalwebAGPD/canaldocumentacion/legislacion/union_e...

López, A., Suh, S., e Zelenev, S. (2022). *Digital Transformation and Social Well-Being Promoting an Inclusive Society*

<https://www.routledge.com/Digital-Transformation-and-Social-Well-Being-...>

Peña, J. e Vidal, M.C. (2004). *Introducción a la informática. Iniciación y referencia*. McGraw Hill.

Prieto, A. e Prieto, B. (2005). *Conceptos de Informática*. McGraw Hill.

Pulido, M.C. e Tamayo, F.R. (2002). *Manual imprescindible de Windows XP*. Anaya.

Sánchez, J.I. e Gallud, J.A. (2004). *Internet. Iniciación y referencia* . McGraw Hill.

Usátegui, J.M. e Zapater, C.E. (1990). *Introducción a la informática*. Paraninfo.

Xunta de Galicia. (2015). *Manual técnico do cuarto nivel do Sistema de Información de Usuarios de Servizos*.

Real Casa de la Moneda. (2018). *Documentos de identificación* .

<http://www.fnmt.es/identificacion>.

Competencias

Competencias xerais:

- Saber aplicar esos coñecementos na súa actividade profesional e saber elaborar e defender argumentos sobre as cuestións que atañen ao Traballo Social, facendo uso dos seus coñecementos sobre a realidade social, as teorías, os modelos e os métodos científicos propios
- Ter desenvolvido as habilidades de aprendizaxe necesarias para continuar a súa formación e aprendizaxe no ámbito do Traballo Social cun alto grao de autonomía

Competencias específicas:

- Analizar e sistematizar a información que proporciona o traballo cotián para revisar e mellorar as estratexias profesionais que deben dar resposta ás situacións sociais emerxentes.

Competencias transversais:

- Capacidade de análise y síntese
- Capacidade de comunicación oral e escrita
- Capacidade de aplicación dos coñecementos de informática
- Capacidade de motivación pola calidade

- Capacidade de aprendizaxe autónomo
- Capacidade de razonamento crítico

Metodoloxía da ensinanza

A metodoloxía empregada combina a docencia presencial de clases expositivas, interactivas e titoría presencial en grupo reducido. As clases interactivas habitualmente terán lugar na aula de informática.

A finalidade das clases expositivas é a explicación dos aspectos básicos de cada tema establecido no programa, proporcionando a información necesaria que permita ao estudantado a aprendizaxe autónoma.

A docencia interactiva pretende que o estudantado, individual ou grupalmente, desenvolva actividades de participación activa: discusión de casos, traballo con textos ou datos, aplicación de técnicas, destrezas e habilidades a supostos prácticos, etc.

A través das titorías asesorarase ao alumnado para o desenvolvemento das actividades propostas de forma autónoma, o que supón un proceso de autoaprendizaxe.

Na titoría presencial en grupo reducido, dinamízase, oriéntase e supervísase o traballo autónomo do estudantado, ao tempo que permite facer o seguimento e orientación na realización de tarefas e actividades derivadas do desenvolvemento individual e colectivo da docencia expositiva e interactiva.

Sistema de avaliación

A avaliación da materia realízase mediante:

1. Avaliación continua: ponderación máxima de 40% (4 puntos)
2. Exames e/o probas escritas: 60% (6 puntos)

É necesario aprobar os exames e/o probas escritas para poder sumar a puntuación da avaliación continua.

A avaliación final terá en conta o desenvolvemento de actividades do estudantado, individual ou grupalmente.

Na Guía da Materia que se entrega ao comezo das clases, especifícase o desenvolvemento da docencia e as indicacións relativas ás tarefas de avaliación.

Referente ao sistema de control de asistencia será o establecido polo centro. O prazo e os motivos polos que se poden xustificar as faltas de asistencia son os establecidos no Regulamento de asistencia a clase nos ensinos oficiais de grao e master da USC (Acordo do Consello de Goberno da USC do 25 de novembro de 2024).

Unha vez confirmada a ausencia de asistencia, o estudantado deberá contactar coa profesora para a asignación da tarefa compensatoria no caso de que proceda a realización dunha actividade puntuable. Para iso, unha vez publicado o informe no que conste a xustificación da(s) ausencia(s), o estudantado dispón dun prazo de 5 días hábiles para solicitar á profesora a tarefa para compensar a puntuación correspondente (diana@euts.es).

A puntuación obtida nas actividades de avaliación continua poderase conservar durante 1 curso académico. Para iso, o/a estudante debe solicitalo por escrito, mediante correo electrónico á docente (diana@euts.es).

DISPENSA DE ASISTENCIA

Os/as estudantes que teña concedida dispénsaa de asistencia seguirá un sistema de avaliación alternativo. Unha vez obtida a resolución na que se aproba dispénsaa de asistencia o ou a estudante deberá poñerse en contacto con coordinadora da materia (diana@euts.es) nun prazo non superior aos 5 días hábiles desde a data de publicación da acta na que se recoñece a concesión.

Tempo de estudo e traballo persoal

Traballo persoal do estudantado:

- Estudo autónomo individual ou en grupo: 40 horas
- Exercicios: 30 horas
- Lectura de textos: 10 horas
- Elaboración de traballos: 15 horas
- Outras tarefas propostas: 4 horas

Recomendacións para o estudo da materia

A participación nas clases é fundamental para a integración dos coñecementos teóricos e prácticos, e para que o estudantado senta a maior vinculación cos contextos profesionais.

Recoméndase, durante o desenvolvemento temporal da materia, manter un contacto periódico coa profesora

encargada para a clarificación e a orientación bibliográfica precisa para poder afondar nos aspectos de maior interese.

Observacións

Para os casos de realización fraudulenta de exercicios ou probas será de aplicación o recollido na Normativa de avaliación do rendemento académico do alumnado e de revisión de cualificacións.

Recoméndase ler a guía da materia que se facilita ao estudiantado o primeiro día de clase, nela ampliáanse os contidos do programa, en canto a planificación, datas importantes, actividades, puntuacións de estas, pautas de entrega de traballos, bibliografía, entre outros aspectos.
